

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse instituut

Stiina Püvi

**ÄRIÜHINGU JUHTORGANI PÄDEVUSE SEOTUS VASTAVA JUHTORGANIGA
JA JUHTORGANI LIIKME ÕIGUSTE SEOTUS VASTAVA LIIKMEGA**

Magistritöö

Juhendaja
Dr. iur. Kalev Saare

Tallinn
2017

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Juriidilise isiku organite pädevuse jaotus ja eesmärk.....	8
1.1. Juriidilise isiku organite pädevuse jaotus	8
1.2. Pädevuse jaotuse eesmärk.....	12
1.3. Pädevuse üleandmise keeld	20
2. Pädevuse üleandmine juhtorgani sisesuhtes	23
2.1. Juhtorgani pädevus ja juhtorgani liikme pädevus.....	23
2.2. Juhtorgani pädevuse täpsustused ja piirangud	24
2.3. Juhtorgani pädevuse teostamine asendusliikme poolt	29
2.4. Juhtorgani pädevuse teostamine teise organi või organi liikme poolt	31
2.5. Juhtorgani pädevus ja kõrgemate organite otsused.....	35
2.5.1. Õigusvaidluste pidamine	35
2.5.2. Tehingu tegemine iseendaga	36
2.5.3. Igapäevase majandustegevuse raamest väljuvad tehingud.....	37
2.5.4. Kõrgema organi otsused	39
3. Pädevuse üleandmine kolmandate isikute volitamisel	42
3.1. Majandus ja kutsetegevuses tegutsev töötaja.....	42
3.2. Kolmanda isiku edasivolitamine.....	44
4. Pädevuse üleandmise keelu rikkumise tagajärjed ja vastutus	48
4.1. Juhtorgani vastutus	48
4.2. Tehingu kehtivus.....	50
4.3. Vastutus välissuhtes ja kolmandale isikule tekitatud kahju eest.....	53
4.4. Vastutusest vabanemine.....	55
Kokkuvõte	57
Association of directing body competence to the directing body and the association of directing body member rights to the respective member	62
Kasutatud allikad	65
Kasutatud lühendid	70

Sissejuhatus

Käesoleva magistritöö „Äriühingu juhtorgani pädevuse seotus vastava juhtorganiga ja juhtorgani liikme õiguste seotus vastava liikmega“ uurimise eesmärk on juhtorgani ja juhtorgani liikme pädevus ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse¹ (edaspidi: TsÜS) § 31 lg-st 3 tulenev keeld organi pädevust üle anda ja lg-st 6 tulenev keeld organi liikme õigusi üle anda.

Äriühing on eraõiguslik juriidiline isik, mis on loodud äritegevuse eesmärgil. Fiktiivse õigusliku abstraktsioonina ei ole äriühing võimeline enda tahet väljendama, kujundama või veel vähem iseennast reguleerima, mistõttu saab juriidiline isik tegutseda üksnes füüsiliste isikute kaudu.² Seaduse alusel on juriidilist isikut juhtivatele organitele ehk juhtorganitele antud ainulaadne ja individuaalne õiguste kogum, mille piires võidakse juriidilist isikut esindada ja seeläbi võimaldatakse äriühingu õiguskäibes osalemine. Juriidilise isiku organ täidab juriidilise isiku ülesandeid ja peab tegutsema viimase huvides, seejuures olles juriidilise isiku struktuuri lahutamatu osa, mitte iseseisev subjekt.³

Ainulaadsete õiguste kogumi omajana on juhtorgani liige eriliseks usaldusisikuks, kelle langetatud otsused määravad juriidilise isiku jätkusuutliku tegutsemise. Tänapäeva kiirelt arenevas majanduskeskkonnas võib aga juriidilise isiku sisemine struktuur olla keerukas ja kompleksne, kus juriidilise isiku klassikalise pädevuse osas on vajalik teha muudatusi. Seetõttu äriühingu tegevust ei pruugi juhtida ja planeerida isikud, kes on ametlikult juhtorganina neid funktsioone täitma määratud ja kirjeldatud registrikaardil.

Käesoleva magistritöö uurimisküsimuseks on see, et kuivõrd seotud on juhtorganile antud pädevused vastava organi ja liikmega ehk kust jookseb pädevuse ümberjaotamise, üleandmise ja ümberstruktureerimise lubatavuse piir. Eesti seadusandluses on tulenevalt TsÜS § 31 lg-st 3 ja lg-st 6 äriühingu struktuuri õigusselguse ja õiguskindluse tagamise eesmärgil keelatud eraõigusliku juriidilise isiku puhul juhtorgani pädevuse ja õiguste üleandmine muule organile või isikule. Samas äriühingu tõhusaks funktsioneerimiseks ja efektiivsemaks juhtimiseks on osaline ülesannete teostamise ja otsuste langetamise

¹ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 12.03.2015, 106.

² RKKKo 3-1-1-137-04.

³ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, komm 3.5.1.

edasiandmine ehk delegeerimine hädavajalik kuna juhtorgani liikmel ei pruugi olla piisavalt aega, oskusi jms omadusi, et kõiki äriühingut juhtimiseks vajalikke ülesandeid ise täita. Seetõttu teataval määral kolmandate isikute kaasamine ja neile pädevuse üle andmine käib kaasas iga juriidilise isiku tegevusega. Tavapäraselt antakse tehingu tegemise õigus näiteks majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku töötajale. Sellistel juhtudel eeldatakse, et tehing on tehtud majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku nimel tingimusel, et tehingu on teinud viidatud isiku töötaja või muu isik, kelle eest majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik vastutab, ja et tehing on seotud sellise majandus- või kutsetegevusega.⁴ Tehingu teostamise õiguse eeldamine võimaldab äritegevusel jätkuda ilma, et ettevõtte töötaja peaks iga toiminguga eelnevalt küsima täiendavat nõusolekut seadusjärgse esindusõigusega juhatuse liikmelt.

Juriidilise isiku juhtorgani poolt pädevuse delegeerimine võib toimuda mitte ainult tavapärasest äritegevusest tulenevatest vajadustest eesmärkide täitmiseks vaid ka teatud piirangutest ja keeldudest hoidumiseks kui ka sisemise juhtimis- ja omanike struktuuri varjamiseks ehk kuritarvitamiseks. Vastaval eesmärgil esineb praktikas tihti juriidilise isiku juhtorgani liikme poolt kolmandate isikute edasivolitamist näiteks üldvolitusega ja üksikvolitusega kui ka määratakse kolmandaid isikuid fiktiivsete variisikutena ametlikeks juhtorgani liikmeteks.

Pädevuste ümberjaotamisel ja üleandmisel võib seega tekkida olukord, kus juriidilist isikut esindab ja juhtorgani pädevust teostab keegi kolmas isik ehk äriühingu tegelik struktuur jääb avalikkusele varjatuks. Samuti võib juhtorgani pädevuse teostamine juriidilise isiku sisesuhetes mõne teise organi poolt tekitada segadust ja olla vastuolus funktsioonide lahususe põhimõttega. Äripartneritel, finantsasutustel, riigiasutusel ja muudel kolmandatel isikutel on õigustatud ootus juriidilise isiku struktuuri õiguskindlusele ja läbipaistvusele, mistõttu juhtorgani pädevuste või juhtorgani liikmete õiguste üle andmine võib rikkuda kolmandate isikute õigustatud ootusi.

Juriidilise isiku juhtorganite liikme kohustuste edasiandmist ja selle käigus tekkivat vastutust on varasemalt Eesti õigusteoorias käsitletud erinevatest aspektidest. Näiteks on *de facto* juhi ehk faktilise ühingujuhi vastutust käsitlenud Susann Mikli magistritöös „Faktilise ühingujuhi

⁴ TsÜS § 116 lg 2.

tsiviilõiguslik vastutus⁵ ja Marko Kairjak Juridica artiklis „Faktilise ühingujuhi karistusõiguslik vastutus“. Olivia Kranich on käsitelnud äriseadustiku⁶ (edaspidi ÄS) § 167¹ lg-st 1 ja § 289² lg-st 1 tuleneva nn mõjutanud isiku vastutuse kui instituudi õiguslikku olemust ning praktikas kohaldamise teoreetilisi aluseid magistritöös „Vastutus osaühingu või aktsiaseltsi kahjustamise eest ühingu tegevuse mõjutamise kaudu“⁷. Kontserni ja selle juhtorganite rolli tütarettevõtte juhtimises on uurinud Talis Tiirik magistritöös „Varjatud juhtimine kontsernis“⁸. Käesoleva magistritöö autorile teadaolevalt on Eesti õigusteoorias piiritlemata juhtorganite pädevusega seonduvad küsimused, ennekõike kuidas ja millisel määral on äriühingu juhtorgani pädevuse või üksikute õiguste ulatuse muutmine lubatud või mittelubatud, seda nii juhtorgani kui terviku suhtes kui juhtorgani liikme kui üksiku suhtes.

Käesoleva magistritöö struktuur on jagatud neljaks peatükiks, millest esimeses analüüsitakse juhtorgani ja juhtorgani liikme pädevuse jaotust ja vastava regulatsiooni allikaid. Pädevuste piiritlemine võimaldab tuvastada, mis moodustab erinevate juhtorgani või juhtorgani liikme pädevuse ehk millised õigused kuuluvad millise juhtorgani või juhtorgani liikme pädevuse alla. See omakorda annab aluse sisustada seadusest juhtorgani pädevusele ja juhtorgani liikme õigusele tulenevate piirangute ulatust ja kehtivusala. Esimeses peatükis on toodud välja ka pädevuse jaotuse eesmärgid, mis aitavad samuti selgitada juhtorganite pädevuse seotust ja kolmandate isikute ootusi. Seejärel on käsitletud juriidilise isiku juhtorganile ja juhtorgani liikmetele tulenevat pädevuse üleandmise keeldu, mis keelab üle anda nii juhtorgani pädevust kui juhtorgani liikme õigusi.

Kuna pädevuse üleandmise keeld kehtib nii organite enda sisesuhtes kui ka kolmandate isikutega välissuhtes siis magistritöö teises peatükis on esmalt käsitletud juhtorgani sisesuhtes esinevaid pädevuse üleandmise võimalusi. Selgema eristamise huvides on analüüsitud läbi erinevate sisesuhte pädevuse kokkupuudete, et mil määral saab teatud õiguste kogumi üle andmist käsitleda kui pädevuse osalise või tervikuna üleandmist, ja kas vastav piiritlemine on objektiivsetel alustel võimalik ehk mis hetkest võib olla tegemist keelu rikkumisega. Juriidilise isiku sisesuhte hulka kuuluvad eelkõige juriidilise isiku organite,

⁵ S. Mikli. Faktilise ühingujuhi tsiviilõiguslik vastutus. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2013.

⁶ Äriseadustik. - RT I 1995, 26, 355 ... RT I, 22.06.2016, 32.

⁷ O. Kranich. Vastutus osaühingu või aktsiaseltsi kahjustamise eest ühingu tegevuse mõjutamise kaudu. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014.

⁸ T. Tiirik. Varjatud juhtimine kontsernis. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2016.

juhtorganite ja nende liikmete vahelised õigussuhted, kus praktikas esineb pädevuse ümberkujundamist näiteks nii pädevuse piiramisel, pädevuse üleandmisel asendusliikmele kui ka pädevuse üleandmisel teisele organile ja organi liikmele või pädevuse üle võtmisel teise organi või organi liikme poolt. Teises peatükis on toodud ka näiteid praktikas esinevates probleemidest pädevuse üleandmisega. Teise peatüki kokkuvõtlik eesmärk on analüüsida, et mis tingimustel on pädevuse üleandmise võimalik teistele organitele, liikmetele, osanikele jms.

Kolmandas peatükis analüüsitakse pädevuse üleandmist välissuhetes, mille all on käsitletud juhtorganite pädevuse ümberkujundamise kokkupuuteid kolmandate isikute volitamisel, sealhulgas õigussuhtes nii majandus- ja kutsetegevuses tegutseva isiku töötaja volitamise kui ka muu kolmanda isikuga volitamisel.

Neljandas peatükis analüüsitakse juhtorgani pädevuse ja juhtorgani liikme õiguste üleandmise keelu rikkumisega kaasnevaid õiguslikke tagajärgi vastava üleandmisega seotud isikutele ja tehingutele. Sealhulgas käsitletakse, et milline on juhtorgani liikme enda vastutus pädevuse üleandmise keelu rikkumisel ja kuritarvitamisel, mis saab keeldu rikkuvast tehingust edasi ja kes hüvitab kolmandale isikule õigusvastaselt kahju, kui see peaks tekkima. Samuti on kaasatud ka pädevuse üleandmise keelu rikkumisel juhatuse liikme võimalikud vastutusest vabanemise alused. Arvestades kuivõrd palju esineb põhjalikku õiguskirjandust juhtorgani vastutuse ja juhtorgani liikmete vastutuse kohta, on peatükis välja jäetud juhtorgani ja juhtorgani liikme tsiviilõigusliku vastutuse üldiseloostus ja lühidamalt keskendutud vastutusele ja tagajärgedele, mis seonduvad pädevuse üleandmise keelu rikkumisega. Selguse huvides on pädevuse üleandmise keelu rikkumisega kaasnevaid tagajärgi teataval määral käsitletud lühivalt ka kogu töö teistes peatükkides.

Eelnimetatud peatükkides uurib autor üleandmise keelu regulatsiooniga seotud piirangute kehtestamise eesmärgi ja mil määral piiranguid neid eesmärgi täidavad. Käesoleva töö ulatuslikum küsimus on esitatud kolmandate isikute vaatenurka silmas pidades, nimelt kui äratuntav või läbipaistev peaks olema juriidilise isiku sisemine juhtimisstruktuur kolmandatele isikutele.

Käesoleva magistr töö eraõiguslikku suunitlust arvestades on töö käsitlestest välja jäetud riigi huvides tegutsevad avalik-õiguslikud asutused ja keskendutud peamiselt aktsiaseltsi ja osahingu tüüpi kui tulunduslikel eesmärkidel asutatud eraõiguslike juriidiliste isikute

juhtorganitele. Töös viidatud pädevuse üleandmise lubatavuse küsitavus ei ole töö autori hinnangul avalikus õiguses niivõrd aktuaalne tulenevalt seal levinud suuremast reguleeritusest, paremini tagatud võimude lahususest ja asjaolust, et avalik-õiguslike juriidiliste isikute organid ja nende pädevus nähakse ette seadusega.⁹

Kuigi TSÜS §-st 31 lg 3 ja lg 6 tulenev pädevuste ja õiguste üleandmise keeld ei ole kohaldatav ainult juhtorganitele vaid kõigile juriidilise isiku organitele, on käesoleva töö käsitluses keskendutud just eelkõige juhtorganite ehk juhatuse ja nõukogu pädevusele ja selle seotusele organi või selle liikmetega. Seetõttu on valdavalt kõrvale jäetud juriidilise isiku kõrgemate organite ehk üldkoosoleku ja seda asendavate organite, näiteks osanike koosoleku pädevused, kuivõrd üldkoosoleku otsused on eelkõige juriidilise isiku sisesuhteid ehk niinimetatud sisemist organisatsiooni puudutavad ning ei too reeglina kaasa juriidilisel isikul kohustuste tekkimist ega ka juriidilise isiku vastutust kolmandate isikute ees.¹⁰

Tulenevalt asjaolust, et Eesti tsiviilõigussüsteemi, sealhulgas võlaõiguse ja ühinguõiguse sätete kehtestamisel on oluliseks eeskujuks olnud Saksa õigussüsteem, on käesolevas töös kasutatud lisaks Eesti õigusteooriale ka võrdlusena Saksa õigusakte, õiguskirjandust kui ka kohtupraktikat. Näitlikustamaks pädevuse läbipaistvuse eesmärgi täitmist ja selle erisusi liikmesriikide vahel on töös toodud esile võrdus Läti ja Soome äriregistritega. Pädevuse seotuse ja pädevuse üleandmise keelu interpreteerimiseks siseriiklike õigusaktide valguses on põhilisteks allikateks olnud tsiviilseadustiku üldosa kommenteeritud väljaanded, õiguslane kirjandus ja kohtupraktika.

⁹ TsÜS § 31 lg 4.

¹⁰ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2004, lk 143.

1. Juriidilise isiku organite pädevuse jaotus ja eesmärk

1.1. Juriidilise isiku organite pädevuse jaotus

Juriidiline isik vajab õiguskäibes osalemiseks ning tehingute tegemiseks tahet, mis toimiks juriidilise isiku huvides ja oleks suunatud juriidilise isiku eesmärkide saavutamisele. Erinevalt inimesest puudub juriidilisel isikul looduse poolt kaasa antud tahe. Kuivõrd inimene on ainus loomulikkult tahet omav ning seda väljendada suutev õigussubjekt, siis on oluline tagada inimese tahte andmine juriidilise isiku käsutusse selliselt, et see tahe oleks suunatud juriidilise isiku üleindividaalsete eesmärkide saavutamisele. Seadusandja on määranud juriidilise isiku tahet kujundama ja seda väljendama juriidilise isiku organid.¹¹

Juriidilise isiku igal organil on äriühingu majandustegevuses funktsioneerimiseks oma roll, millele on neile antud üle õigused ja kohustused ning jaotatud ära pädevus langetada äriühingu tegevust puudutavaid otsuseid. Funktsioonide jaotus organite vahel suurendab sõltumatust teistest organitest või kolmandatest isikutest, seejuures tagades õigusselguse nii organite enda vahel kui ka kolmandate isikute jaoks. Seetõttu tuleb eristada juriidilise isiku juhtorganite organite funktsioone ja nendega kaasnevat pädevust ja pädevuse ümberkujundamise võimalusi nii juriidilise isiku välis- kui sisesuhtes.

Peamised juriidilise isiku pädevuse tasandid on esindamine, juhtimine, järelevalve- ja kontroll, mille teostamise õigused on määratud erinevatele organitele. Eestis on eraõigusliku juriidilise isiku organiteks vastavalt TsÜS §-le 31 lg 1 üldkoosolek ja juhatus, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Juriidilise isiku juhtorganiteks on juhatus ja nõukogu, kui nõukogu olemasolu on seaduses sätestatud.¹² Eeltoodust tulenevalt liigitatakse eraõigusliku juriidilise isiku organeid: a) üldkoosolek (kõrgeim organ); b) juhtorganid; c) muud organid.¹³ Lisaks organitele võivad juriidilise isiku tahet kujundada ka tema töötajad, käsundisaajad ja muud

¹¹ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2004, lk 132.

¹² TsÜS § 31 lg 2.

¹³ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, kamm 3.1.

kolmandad isikud, kes omavad õigust juriidilise isiku nimel tegutsemiseks, kuid viimaste rakendamine juriidilise isiku huvides realiseerub siiski juriidilise isiku organite kaudu.¹⁴

TsÜS § 34 järgi on juhtorganiks olev juhatus või seda asendav organ vahetut juhtimist teostavaks organiks, samuti seaduslikuks esindajaks. Juhatus kui juhtorgani ülesandeks on esindada ja juhtida juriidilist isikut.¹⁵ Õigusselgust ja ratsionaalsust silmas pidades on seadusandja omistanud juriidilise isiku juhtorganiks olevale juhatusale või seda asendavale organile, vaatamata nendel iseseisva õigussubjektsuse puudumisele, juriidilise isiku seadusliku esindaja õigusliku seisundi.¹⁶ Tehingu tegemisel saab aga esindada iga juhatus või seda asendava organi liige, kui seaduse või põhikirjaga ei ole ette nähtud, et juhatus või seda asendava organi liikmed või mõned neist saavad esindada juriidilist isikut üksnes ühiselt ehk ühine esindamine.¹⁷

Esindamis- ja juhtimisfunktsiooni täitmise raames on juhatus liige kohustatud täitma sealhulgas nii juhatus kui organi pädevuse hulka kuuluvaid kohustusi, näiteks ÄS § 180 tulenev raamatupidamise korraldamise kohustus kuid lisaks ka kohustusi, mis on individuaalsema iseloomuga ja kohalduvad juhatus liikmele üksinda, näiteks ÄS § 186 lg 1 tulenev ärisaladuse hoidmise kohustus. Reguleerituse astmelt lähtudes liigitatakse juhatus liikme kohustusi peamisteks ja spetsiifilisteks kohustusteks. Juhatusale seadusest tulenevaks peamiseks kohustuseks on ÄS §-st 180 lg 1 tulenev juhtumise ja esindamise kohustus. Juhtimise all peetakse silmas juriidilise isiku organite tegutsemiseks äriühingu eesmärkide saavutamist juriidilise isiku sisesuhtes. Osaühingut juhivad lisaks juhatusale ka osaühingu osanikud, kes ei ole erinevalt juhatuselt osaühingu juhtorganiks vaid kõrgemaks juhtimistasandiks.¹⁸

Juriidilise isiku juhtimine hõlmab juhatus faktilist tegutsemist sisesuhtes, näiteks organisatsiooni moodustamine ja selle üle kontrolli teostamine, tegevuse planeerimine ja eelarvete koostamine, toimiva finantsjuhtimise süsteemi kindlustamine ja raamatupidamise korraldamine. Juhtimine hõlmab samuti õigusliku tähendusega toimingute tegemist, näiteks

¹⁴ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2004, lk 132.

¹⁵ ÄS § 306 lg 1 aktsiaseltsi puhul, ÄS § 180 lg 1 osaühingu puhul.

¹⁶ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 34, komm 3.1.1.

¹⁷ TSÜS § 34 lg 2.

¹⁸ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 133.

juhatuse otsuste vastuvõtmine juhatuse pädevusse kuuluvatusse küsimustes, samuti konkreetsele äriliste otsuste tegemine.

Juhatuse mõistega on seotud ka enamik seaduses sätestatud juhatuse konkreetseid üksikkohustusi ehk spetsiifilisi kohustusi.¹⁹ Juhatuse spetsiifilised kohustused on hõlmatud juhtimise kui peamise kohustusega ja selle hulka kuuluvad eelkõige alljärgnevad kohustused: informatsiooni andmine ja aruannete koostamine ning esitamine kõrgemalseisvale organile, sealhulgas majandusaasta aruande koostamine, teabe andmine osanikele, raamatupidamise korraldamine, pankrotiavalduse õigeaegne esitamine, osanike või aktsionäride koosolekute kokkukutsumine ja ettevalmistamine, maksudeklaratsioonide täitmine ja esitamine.²⁰

Juhtimisfunktsiooni üle järelevalve ja kontrolli tagamiseks on juriidiliste isikute puhul lisaks juhatusele määratud täiendava peamise juhtorganina nõukogu, juhul kui nõukogu moodustamise õigus tuleneb kas seadusest või põhikirjast vastava juriidilise isiku puhul. Näiteks on juhtorganina tegutsev nõukogu ette nähtud kohustusliku juhtorganina nii aktsiaseltsi²¹, osaühingu²² kui tulundusühistu²³ puhul.

Juriidilise isiku nõukogu liikme ametisuhte sisusse kuuluvate õiguste ja kohustuste allikaks on seadus, põhikiri, üldkoosoleku otsused, nõukogu töökord ning selle olemasolul ka nõukogu liikme leping. Tagamaks nõukogu poolt oma kohustuste nõuetekohane ja efektiivne täitmine on seadusega tagatud nõukogule ning erandjuhtudel ka nõukogu igale liikmele teatud õigused ja pädevus, eelkõige õigus informatsioonile ja dokumentidega tutvumisele.²⁴

Sarnaselt juhatusele moodustavad ka nõukogu pädevuse nõukogule seatud peamised ja spetsiifilised õigused ja kohustused. Nõukogule peamised seadusest tulenevad kohustused on nii strateegiline juhtimine ehk tegevuse planeerimine ja juhtimise korraldamine kui ka järelevalve ehk järelevalve teostamine juhatuse tegevuse üle.²⁵ Nõukogu spetsiifilised

¹⁹ *Ibid.*, lk 134.

²⁰ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud Tallinn: Juura, 2015, lk 133.

²¹ Äriseadustik §§ 316 – 327.

²² Äriseadustik § 189.

²³ Tulundusühistuseaduse § 64. - RT I 2002, 3, 6 ... RT I, 21.03.2014, 34.

²⁴ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 367.

²⁵ Äriseadustik § 316.

kohustused on hõlmatud strateegilise juhatamise ja järelevalve teostamise kui peamiste kohustustega.

Nõukogu spetsiifiliste kohustuste hulka kuuluvad eelkõige juhatuse liikmete ametisuhte kujundamisega ja nendega õigusvaidluse pidamisega seotud kohustused, juhatusele korralduste andmise ja tehingute tegemiseks nõusolekute andmisega seotud kohustused, üldkoosoleku kokkukutsumise ja läbiviimisega seotud kohustused, aruandluse ja informatsiooni andmisega seotud kohustused, aktsiakapitalisega seotud kohustused, aktsiaseltsile prokuristi nimetamine ja tagasikutsumine.²⁶ Juhul, kui juriidilisel isikul nõukogu puudub, on eelnimetatud järelevalve teostajaks üldkoosolek või seda asendav organ.

Kui juhatuse pädevusse kuulub juriidilise isiku tavapärase majandustegevuse juhtimine ja kontrollimine siis üldkoosoleku või seda asendava organi pädevusse kuulub juriidilise isiku eksistentsi ja tegevuse seisukohalt olulisimate küsimuste otsustamine, eelkõige põhikirja ja eesmärgi muutmine, seaduses ettenähtud juhtorgani liikmete valimine ja tagasikutsumine, juriidilise isiku lõpetamine, ühinemise, jagunemise ja ümberkujundamise otsustamine. Üldkoosoleku kui kõrgeima organi pädevus on reguleeritud vastava juriidilise isiku liigi kohta käivas seaduses, samuti võib üldjuhul organi pädevust täiendada põhikirja või ühingulepinguga.²⁷

Kuigi juriidilise isiku aktsionärid on majanduslikult äriühinguga seotud, on sageli ebapraktiline, et needsamad isikud juhivad juriidilist isikut selle igapäevategevuses. Seepärast peetaksegi tähtsaks, et juhtimine oleks delegeeritud ühele või mitmele inimesel või organile.²⁸ Koos sellega antakse delegeeritutele õigus võtta vastu igapäevast majandustegevust puudutavaid juhtimisotsuseid ja planeerida äriühingu tegevus kaugemas perspektiivis.²⁹

²⁶ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 367.

²⁷ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, komm 3.2.

²⁸ K. Madisson jt (koost). Juhatuse liikme vastutus. Tallinn: Äripäeva kirjastus 2014, lk 13.

²⁹ J. Maitland-Walker. Guide to European Company Laws. London: Sweet & Maxwell, 1993, lk 110.

Saksamaa aktsiaseltsiseaduse *Aktiengesetz*³⁰ (edaspidi AktG) §-st 119 lg 2 tuleneb erand, et üldkoosolek võib otsustada juhatuse pädevusse kuuluvaid küsimusi ainult juhatuse nõudel. Sarnaselt on ka Eesti õiguses erandina aktsionäride üldkoosoleku pädevus ammendatavalt seadusega fikseeritud ja muudes küsimustes tohib üldkoosolek otsuseid vastu võtta üksnes juhatuse või nõukogu nõudel.³¹ Samuti tuleb märkida, et kuigi juhtorganitele on üldkoosoleku või seda asendava organi otsused, näiteks osanike koosolek, täitmiseks kohustuslikud³² siis üldkoosoleku otsused on eelkõige juriidilise isiku sisesuhteid ehk niinimetatud sisemist organisatsiooni puudutavad ning ei too reeglina kaasa juriidilisel isikul kohustuste tekkimist ega ka juriidilise isiku vastutust kolmandate isikute ees.³³

Käesoleva töö hilisemates punktides käsitletava pädevuse üleandmise keelu sisu kohta on õiguskirjanduses täpsustatud, et eelkõige on pädevuse üleandmise keeldu reguleerivate sätete adressaatidena silmas peetud juhtorgani liikmeid, mitte üldkoosolekul osalevaid liikmeid. Näiteks on osaühingu omanikul ja aktsiaseltsi aktsionäril õigus volitada kolmandaid isikuid, sealhulgas teisi osanikke ja aktsionäre, esindama ennast vastavalt kas osanike koosolekul või aktsionäride üldkoosolekul.³⁴ Isegi kui osaühingut juhivad lisaks juhatusele ka osaühingu osanikud, siis ei ole osanikud siiski juhatusest osaühingu juhtorganiks vaid osanike roll on olla kõrgemaks juhtimistasandiks.³⁵ Seetõttu on käesoleva töö käsitluses kaasatud just eelkõige juhtorganite ehk juhatuse ja nõukogu pädevus ja selle seotus organi või selle liikmetega.

1.2. Pädevuse jaotuse eesmärk

Eesti õiguses kohalduv kahetasandiline ühingujuhtimine nõukogu ja juhatuse poolt on ka Saksa õiguses levinud ja selle peamiseks eesmärgiks võib pidada juhtimise ja järelevalve funktsioonide selget eristamist. Kui juhtimise funktsioon on sisuliselt antud juhatusele, kes

³⁰ Saksamaa aktsiaseltsiseadus *Aktiengesetz* BGBl. I S. 1089 - BGBl. I S. 2586. Arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/aktg/> 04.02.2017.

³¹ ÄS § 298.

³² P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, komm 3.2.

³³ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2004, lk 143.

³⁴ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, komm 3.5.3.

³⁵ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 133.

tegutseb oma pädevuse raames³⁶, siis järelevalve ja kontrolli funktsiooni teostab nõukogu.³⁷ Antud põhimõtte järgib niinimetatud lahususe printsiipi (saksa k *trennungsprinzip*), mis eristab juhatust ja nõukogu nii personaalsel kui materiaalsel tasandil.³⁸ Lahususe printsiipi ei kohaldata tsiviilõiguses mitte ainult juhtorganite puhul, vaid ka näiteks osanike ja juriidilise isiku varade eristamisel ja selge piiri hoidmisel seeläbi, et osanike vastutus on piiratud tema investearu summaga ja isiklikult ta oma varaga juriidilise isiku kohustuste täitmise eest ei vastuta.³⁹

Juhtimis- ja järelevalveülesannete lahus hoidmiseks, sealhulgas pädevuste eristamiseks, on Eestis sätestatud nõue⁴⁰, et üks ja sama isik ei või üheaegselt olla sama juriidilise isiku juhatuse ja nõukogu, kuivõrd nõukogu peamiseks ülesandeks on kontroll juhatuse tegevuse üle ja isik ei tohiks teostada järelevalvet iseenda üle. Sarnaselt rakendatakse Saksa õiguses lahususe printsiipi keeluga, et üks inimene ei saa olla samal ajal nii juhatuse kui nõukogu liige.⁴¹

Eraõigusliku funktsioonide lahususe puhul saab tuua paralleele põhiseaduse §-st 4 tuleneva võimude lahususe põhimõttega.⁴² Kõneldes võimude lahususest, võib asjatundmatule publikumile jääda kergesti mulje, et tegu on võimude paljususega, kusjuures igaüks võib teha seda, mis talle pähe tuleb ja mida ta heaks arvab. Tegelikult saab juttu olla ainult ühtse, tervikliku riigivõimu erinevatest tahkudest. Riigivõimu kui tervikut teostavad erinevad harud, kusjuures need harud on omavahel võrdsussuhetes. Üks ei ole teisest ei ülemal, ei all, ei tähtsam, ei vähemtähtsam. Nad on üksteise kõrval, võrdsena.⁴³ Viidatud Rait Maruste tähelepanekud võimude lahususe põhimõtte kohta viitavad otseselt riigivõimule ehk avalikule õigusele kuid on sobiv kohaldada sarnasele funktsioonide lahususe põhimõttele eraõiguses. Nimelt on nii nõukogu kui juhatuse funktsioonid vaadeldavad kui erinevad harud, mis mõlemad teostavad juhtimist kui tervikut ja asuvad üksteise kõrval võrdsetena. Nii

³⁶ AktG § 76 lg 1.

³⁷ AktG § 111.

³⁸ M. Hoffmann-Becking, A. Austmann, A. Herfs, jt (koost.) Wiesner in Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts. Band 4: Aktiengesellschaft. Auflage, München: C. H. Beck, 2015. § 19, lk 193.

³⁹ AS § 135 lg 2.

⁴⁰ AS § 318 lg 4.

⁴¹ AktG § 105 lg 1.

⁴² Põhiseadus. - RT 1992, 26, 349... RT I, 15.05.2015, 2.

⁴³ R. Maruste, H. Schneider. Võimude lahususe teoreetilised lähtekohad ja mõned praktilised probleemid Eestis. Juridica 1994/ 3, lk 64 – 66.

esindamisfunktsioonil kui ka järelevalvefunktsioonil on mõlemal oluline ja võrdväärne roll. Funktsioonide lahusus on oluline just juriidilise isiku sisesuhtes organite ja nende liikmete enda jaoks, kuna võimaldab paremini aru saada, et kellele millised kohustused langevad ning selgemini neid täita ja eristada.

Funktsioonide lahususe eesmärgi püstitamist saab samuti kasutada lähtekohana pädevuse võimalikul üleandmisel näiteks juriidilise isiku sisesuhtes küsides kas mistahes soovitatav pädevuse üleandmine, piiramine või muu sarnane toiming järgib viidatud eesmärki.

Kui funktsioonide lahusus võimaldab selgemat piiri hoida juriidilise isiku sisesuhtes tekkiva pädevuse suhtes siis läbipaistvus ja avalikustamine on ühenduslülis ettevõttesisese ja -välise juhtimise vahel.⁴⁴ Arvestades, et kolmandate isikutega tehingute tegemine toimub esindusorganite kaudu siis peab kolmandale isikule olema tagatud teatav kindlus ja läbipaistvus juriidilise isiku esindajate suhtes ehk esindaja peaks olema kolmandatele isikutele väliselt äratuntav.

Läbipaistvus tähendab eelkõige seda, et kõik osapooled teavad, kuidas organisatsioon tegutseb ning millised on reeglid ja kokkulepped, mis võivad erinevaid huvigruppe ja nende huvide rahuldamist kuidagi mõjutada. Läbipaistvuse tagamiseks peavad organisatsiooni siseselt kehtestatud reeglid olema piisavalt selgelt ja täpselt formuleeritud, et nende täitmisel ei jääks vastandlikke tõlgendusvõimalusi. Kogu organisatsiooni puudutav informatsioon peab olema vabalt kättesaadav ja ligipääsetav neile, keda otsused ja nendest tulenevad tagajärjed mõjutavad. Läbipaistvuse üheks oluliseks näitajaks on tõese informatsiooni õigeaegne esitamine huvigruppidele kättesaadavate kommunikatsioonikanalite kaudu ja neile arusaadavas vormis.⁴⁵

Kuigi juhatuse liige saab oma positsiooni valimise või määramise hetkest, mitte kande tegemisest registrisse, siis kolmandate isikute jaoks on esindusõiguse tuvastamisel arusaadav ja kindel vorm eelkõige registrikanne. Kanne kehtib kolmanda isiku suhtes õigena, välja arvatud, kui kolmas isik teadis või pidi teadma, et kanne ei ole õige. Kannet ei loeta

⁴⁴ Ettevõtete üldjuhtimisraamistiku areng. Euroopa Keskpanka kuubülletään, mai 2005. Arvutivõrgus: http://www.eestipank.ee/sites/default/files/publication/et/Arhiiv/kroon_majandus/2005/4.pdf 01.02.2017.

⁴⁵ K. Holm, Hea valitsemine: käsiraamat tänastele ja tulevastele vabaihenduste valitsejatele. Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit 2007, lk 8-9. Arvutivõrgus: http://www.ngo.ee/sites/default/files/files/Hea_valitsemineWEB.pdf, 01.02.2017.

kehtivaks tehingute suhtes, mis tehakse 15 päeva jooksul pärast kande tegemist, kui kolmas isik tõendab, et ta kande sisu ei teadnud ega pidanudki teadma.⁴⁶ Seega kaitseb seadus heauskse kolmanda isiku usaldust kande õigsuse vastu kande kehtivuse ajal, samuti 15 päeva jooksul pärast kande kehtivuse lõppu, kui kolmas isik suudab tõendada, et ta oli tehingut tehes varasema kande suhtes heauskne, s.t ei teadnud uue kande tegemist (näiteks juhatuse liikme kustutamisest registrist) ega pidanudki sellest teadma.⁴⁷

Kolmandatel isikutel on õigustatud ootus ja usaldus, et kättesaadav informatsioon on õige ja asjakohane ning ta võib sellele tugineda. Tuues võrdlusi Eesti äriregistri informatsiooni kättesaadavuse osas teiste Euroopa Liidu liikmeriikidega on Eestis juriidiliste isikute kehtiva registrikaardi väljatrükk avalikult, tasuta ja lihtsasti kättesaadav. Sellele täiendavalt on Eestis registrikaardi väljatrükk kättesaadav nii eesti kui inglise keeles, tänu millele on juriidiliste isikute läbipaistvus oluliselt rohkem tagatud ka rahvusvahelise koostöö puhul. Samas tuues võrdlusena näiteks Läti⁴⁸ või Soome⁴⁹ kohaliku äriregistri ja sealsete avalike andmete väljatruki siis ei ole kolmandate isikute jaoks läbipaistvus niivõrd selgelt tagatud kui Eestis, sest ajakohasele informatsioonile kehtivate esindajate kohta ei ole võimalik tasuta ligi pääseda. Kui Eesti ja Läti äriregistris on tasuliste äriregistri päringute kaudu võimalik saada infot juriidilise isiku omanike kohta siis Soome äriregistris omanike andmeid täna ei registreerita ning vastavate andmete pidamise kohustus on juhatusel, mistõttu omanike andmed ei ole kolmandatele isikutele ligi pääsetavad. Seetõttu liikmesriikide üleselt informatsiooni kättesaadavuse tagamise osas ehk ka juriidiliste isikute struktuuride läbipaistvuses esineb märkimisväärsed erinevusi, mis vajavad lahendamist ja ühtsustamist.

Äriühingute esindamise üldpõhimõtted tulenevad esimesest äriühinguõiguse direktiivist ehk avalikustamisdirektiivist, mis kehtestati nõukogu poolt 09.03.1968.⁵⁰ Selle direktiivi preambuli p-dest 2 ja 9 tuleneb, et direktiivi eesmärk on äriühingu nimel võetud kohustuste kehtetuse aluste maksimaalne piiramine ja kolmandate isikute õiguste kaitse. Kuid direktiivi

⁴⁶ ÄS § 34 lg 2.

⁴⁷ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. Juridica 2010/7, lk 481-490.

⁴⁸ Läti äriregistri ametlik veebileht. Arvutivõrgus: <http://www.ur.gov.lv/>, 31.03.2017.

⁴⁹ Soome äriregistri ametlik veebileht. Arvutivõrgus <https://www.prh.fi/en/kaupparekisteri.html>, 31.03.2017.

⁵⁰ Euroopa Ühenduste Nõukogu 09.03.1968. a direktiiv 68/151/EMÜ tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 58 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised ühenduse kõigis osades võrdväärseteks. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:31968L0151&from=en>, 31.03.2017.

art 10 lg 1 teisest lausest järeldub, et kaitsmist väärivad vaid heausksed kolmandad isikud ja liikmesriigid võivad sätestada, et äriühingu eesmärkide vastased tehingud ei ole äriühingule siduvad, kui äriühing tõendab, et kolmas isik teadis, et kõnealune tehing ei vastanud äriühingu eesmärkidele, või kui kolmas isik asjaolusid arvestades pidi sellest teadma. Riigikohtu hinnangul aga ei takista esimese äriühinguõiguse direktiivi ehk avalikustamisdirektiivi sätteid TsÜS § 131 kohaldamist äriühingu juhtorgani liikmete tehtud tehingutele. TsÜS § 131 võimaldab tühistada ka äriühingu juhatuse liikme tehtud tehinguid.⁵¹

Üheks juriidilise isiku juhtimise läbipaistvuse parandamise oluliseks niinimetatud teenäitajaks on Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 15.12.2004 direktiiv 2004/109/EÜ⁵² (edaspidi: läbipaistvuse direktiiv), mis nimetab äriühingute poolt avalikustamisele kuuluvad dokumendid. Läbipaistvuse suurendamise eesmärgil loodi läbipaistvuse direktiiviga lisaks muudele uutele nõuetele ka kohustus, et börsiettevõtted peavad avalikustama iga-aastaselt hea ühingujuhtimise tava aruande. Finantsinspektsiooni juhatuse poolt võeti vastu Hea Ühingujuhtimise Tava soovitusliku juhendina 2006. aastal.⁵³ Hea ühingujuhtimise tava on börsiettevõtetele järgmiseks mõeldud normide kogu, mille eesmärk on börsil noteeritud äriühingute juhtimise arusaadavamaks ning läbipaistvamaks muutmine ning aktsionäride õiguste tugevdamine. Heas Ühingujuhtimise Tavas on kirjeldatud sellist käitumist, mis aitab kaasa juriidilise isiku juhtimise ja selle kontrollimise paremale ja läbipaistvamale korraldamisele. Ühelt poolt peab hea tava olema eeskujuks emitendi juhtimise korraldamisele, lähtudes eelkõige emitendi huvidest, ja andma piisava võimaluse juhtimise järelevalveks investoritele ja teistele huvitatud isikutele. Teiselt poolt aitab hea tava järgimine kaasa emitentide avalikustamis- ja juhtimisnõuete ühtlustamisele, mis on omakorda suunatud investorite ja aktsionäride võrdse kohtlemise tagamisele. Nendele eesmärkidele toetudes aitab Hea Ühingujuhtimise Tava korraldada juhatuse, nõukogu ja üldkoosoleku töökorraldust, samuti juhtimise ja selle järelevalvega seotud teabe avalikustamist.⁵⁴

⁵¹ RKTko 3-2-1-110-15, p 11 ja 13

⁵² Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 15.12.2004. a direktiiv 2004/109/EÜ läbipaistvuse nõuete ühtlustamise kohta teabele, mis kuulub avaldamisele emitentide kohta, kelle väärtpaberid on lubatud reguleeritud turul kauplemisele, ning millega muudetakse direktiivi 2001/34/EÜ, lk 38–57. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0109&from=ET>, 01.02.2017.

⁵³ Finantsinspektsiooni koostatud Hea ühingujuhtimise tava. September 2005. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/failid/20050922HYT.pdf>, 01.02.2017.

⁵⁴ *Ibid.*, lk 2.

Hea Ühingujuhtimise Tava avalikustamise kohustuse täitmise osas viis Finantsinspeksioon läbi analüüsi, millele andis hinnangu, et börsiettevõtete 2010. ja 2011. aasta Hea ühingujuhtimise tava aruanded olid kokkuvõttes koostatud rahuldavalt. Sealjuures leiti, et börsiettevõtetal on võimalik Hea ühingujuhtimise tava aruandeid täita või täitmisest loobumist selgitada põhjalikumalt ning pakkuda aktsionäridele täielikumat informatsiooni.⁵⁵ Puudulike aruannete kaudu saavad eelkõige kahjustatud kolmandate isikute sealhulgas investorite, aktsionäride ja teiste huvitatud isikute õigustatud ootused informatsiooni läbipaistvusele ja kättesaadavusele. Puuduvad uued samalaadsed põhjalikud analüüsid, et kas börsiettevõtete poolt avalikustatavad hea ühingujuhtimise tava aruanded koostatud põhjalikumalt, kuid võrreldes mõningate Eesti börsiettevõtete, näiteks AS Tallinna Börsi ja AS Baltika, Hea Ühingujuhtimise Tava aruandeid ajavahemikust 2010 – 2016 on avalikustatud andmete maht märkimisväärselt kasvanud. Eesti börsiettevõtete osas on seega kolmandatel isikutel tänaseks rohkem võimalusi saada õiget ja ajakohast teavet juriidilise isiku juhtumise, töökorralduse ja järelevalve kohta.

Täiendavaks oluliseks sammuks juriidilist isikute struktuuri läbipaistvuse edendamise suunal on Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 20.05.2015 direktiiv 2015/849 ehk niinimetatud rahapesu tõkestamise IV direktiiv, mis asetab liikmeriikidele kohustuse hoida kohalikus registris teavet äriühingute tegelike kasusaavate omanike kohta.⁵⁶ Direktiivi artikli 30 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et teave tegelikult kasu saavate omanike kohta on kättesaadav pädevatele asutustele ja rahapesu andmebüroodele, kohustatud isikutele ja kõigile isikutele ja organisatsioonidele, kes suudavad tõendada õigustatud huvi. Teave, mis kajastatakse ja hoitakse registrites ei tohi olla ebatäpne või aegunud vaid peab olema piisav, täpne ning ajakohastatud. Liikmesriigid ei pea küll antud infot isikutele tasuta väljastama vaid võivad kohaldada veebipõhise registreerimise ja tasu maksmise kohustust, kuid see tasu peab olema mõistlik ja ei tohi ületada halduskulusid.⁵⁷

⁵⁵ Finantsinspeksiooni 13.10.2010 pressiteade „Börsiettevõtete Hea ühingujuhtimise tava aruannete kvaliteeti tuleb tõsta“ Arvutivõrgus: <http://www.fi.ee/?id=16205>, 01.02.2017.

⁵⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 20.05.2015 direktiiv (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=ET>, 01.02.2017.

⁵⁷ *Ibid.*

Rahapesu tõkestamise seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt on viidatud muudatuste eesmärk on suurendada läbipaistvust ja seeläbi võidelda juriidiliste isikute ärakasutamise vastu. Täpne ja ajakohastatud teave tegelikult kasu saava omaniku kohta on võtmetegur kurjategijate kindlakstegemisel, kes võivad varjata end juriidilise isiku struktuuri taha. Seepärast on vajalik, et äriühingud koguvad ja hoiavad lisaks põhiteabele, nagu äriühingu nimi ja aadress ning asutamist ja õiguspäraseid omandisuhteid tõendavad dokumendid, ka piisavat, täpset ja ajakohastatud teavet oma tegelikult kasu saavate omanike kohta.⁵⁸ Tänu eelviidatud muudatustele on kolmandatel isikutel oluliselt lihtsam kätte saada ajakohaseid andmeid juriidilise isiku struktuuri kohta ja tekib suurem kindlus, et kellega ta ärisuhet sõlmima asub.

Tegelik kasusaaja nimetuse poolest ei kuulu küll tavapäraste juhtorganite nagu juhatus ja nõukogu hulka, kui ta just eelnimetatud organite liige ei ole, kuid praktikas on tegelik kasusaaja tihti see, kes juriidilise isiku tegelikku juhtimist teostab või juhtimist oluliselt mõjutab. Eriti on see asjakohane olukordades, kus juhtorgani liige või liikmed on määratud fiktiivselt ja lõplik omanik on see, kes tegelikku juhtimist teostab.

Reaalset ühingu juhtimist liigitatakse õigusteoorias kolmeks: *de jure* (juriidiline), *de facto* (faktiline) ja varjatud juhtimine (ingl k *shadow directoring*).⁵⁹ Sellest käsitlusest tulenevalt on äriühingut võimalik juhtida omamata selleks vajalikku seaduslikku staatust ja pädevust. *De jure* juhiks on isik, kellel on kehtiv ametisuhe äriühingu juhtorganiga. Iga isik, kes annab juhiseid või korraldusi juhatajale, omamata selleks juriidilist pädevust, omandab samad kohustused ja vastutuse nagu tavaline juhtorgani liige. Selline regulatsioon ei välista, kuid aitab vähendada argikeeles tuntud “tankisti” kasutamist. *De facto* juhataja on see isik, kes reaalselt igapäevaselt juhib ettevõtet ja tegutseb justkui juhatuse liikmena ilma selle staatusega. Sellist viisi võib tõlgendada millegi varjamiseks, kas siis isikul on halb maine ja temaga ei taheta teha tehinguid või sarnaselt ÄS § 308 lg 31 alusel on kohus talle vastavalt karistusseadustiku⁶⁰ (edaspidi: KarS) §-dele 49 ja 491 kohaldanud juhatuse liikmena tegutsemise keeldu või ettevõtluskeeldu. Varjatud juhiks (shadow director) saab pidada isikut, kellel on piisav mõju teiste juhatuse liikmete või firma üle tervikuna, et otsuseid mõjutada. Tal võib olla konkreetne huvi ühingu mõjutamise vastu tervikuna ja tahab, et asjad kulgeksid tema tahtmise järgi. Õiguskirjanduses on peetud oluliseks eristada *de facto* ja

⁵⁸ Seletuskiri „Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse eelnõu“ juurde, lk 56. Arvutivõrgus: http://www.koda.ee/public/RahapTSeelnou_SK.pdf, 31.03.2017.

⁵⁹ T. Tiirik, Varjatud juhtimine kontsernis. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2016, lk 5.

⁶⁰ Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 17.12.2015, 9.

varjatud juhti, kuigi vastutus on üldjoontes sarnane. Siiski eksisteerib õiguskirjandust, mis leiab, et nende puhul on tegemist fundamentaalselt erinevate kontseptsioonidega ning nende kahe eristamine on vastutuse kohaldamise seisukohast äärmiselt oluline.⁶¹

Eesti õiguses on püütud varjatud juhtimisest tulenevat vastutust kaudselt omistada läbi mõjutamise paragrahvi, mille alusel oma mõju aktsiaseltsile ära kasutades juhatuse või nõukogu liiget või prokuristi aktsiaseltsi kahjuks tegutsema mõjutanud isik peab hüvitama aktsiaseltsile sellega tekitatud kahju. Kuigi ÄS § 289² reguleerib vastutust aktsiaseltsi kahjustamise eest aktsiaseltsi tegevuse mõjutamise kaudu, siis olemuselt selle ja varjatud juhtimise vahele ei saa tõmmata võrdusmärki ehk teisisõnu puudub Eesti õiguses faktilise juhi regulatsioon.⁶² Küll aga leiab variisiku ja varjatud juhtimise kohta kaudse definitsiooni näiteks rahapesu kahtlusega tehingute tunnuste juhendist, milles on kasutatud mõisteid „juriidilisest või füüsilisest isikust variisik” ja „variühing“ olukordades, kus kliendisuhete loomisel tekib kahtlus, et isik ei tegutse enda nimel või arvel, kuid esitatavad dokumendid ja volitaja tahteavaldus vastavad vorminõuetele.⁶³

Põhjuseid, miks juriidilise isiku faktiline ja tegelik juhtimisstruktuur ei ühti, võib olla mitmeid. Tegelike juhtide varjamist kasutatakse sealhulgas selleks, et teatud piirangutest kõrvale hoiduda, näiteks ärikeeld või konkurentsikeeld, kui ka varade peitmiseks, maksupettuseks, rahapesu või terrorismi rahastamiseks ja korruptiivsetel eesmärkidel. Eesti seadusandluses räägitakse küll peamiselt *de jure* juhtidele asetatavatest piiranguteks ning puudub otsene viide *de facto* juhtidele kuid õigusteoorias on siiski leitud, et pankrotiseaduse §-st 91 tulenevat keeldu töötada äriühingu juhina tuleks mõista kui keeldu omada pädevust ja täita ka faktiliselt ülesandeid, mis sarnastel tegevusaladel tegutsevates ja sarnase suurusega äriühingutes kuuluvad tavapäraselt juhtorganite liikmete, likvideerijate või prokuristide kompetentsi ning et äriühingu juhtimisena tuleks mõista tavapäraselt juriidilise isiku juhtstruktuuridele kuuluva pädevuse kasutamist.⁶⁴

⁶¹ C. Noonan, S. Watson, The nature of shadow directorship: ad hoc statutory intervention or core company law principle? – Journal of Business Law, 2006, p 763.

⁶² T. Tiirik, Varjatud juhtimine kontsernis. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2016, lk 5.

⁶³ Rahapesu andmebüroo soovituslik juhend rahapesu kahtlusega tehingute tunnuste kohta. Arvutivõrgus: <https://www.politsei.ee/dotAsset/258252.pdf>, 18.01.2017.

⁶⁴ A. Tubin. Menetlusjärgne ärikeeld: kas pankrotiõiguslik piirang või karistusõiguslik lisakaristus. Juridica 2012/6, lk 442-449.

1.3. Pädevuse üleandmise keeld

Funktsioonide lahususe ja läbipaistvuse eesmärgi silmas pidades on loodud TsÜS § 31 lg 6 alusel piirang, mille kohaselt ei või juriidilise isiku organi liige ei või oma seadusest tulenevaid organi liikme õigusi üle anda, kui seadusest ei tulene teisiti. Lisaks eeltoodule ei või TsÜS § 31 lg 3 teise lause kohaselt lisaks ka eraõigusliku juriidilise isiku organi pädevust üle anda muule organile või isikule. Sätestatud keelu peamine eesmärk on tagada kolmandatele isikutele õiguskindlus juriidilise isiku struktuuri ja ülesannete jaotuse osas.⁶⁵

Eeltoodu tähendab TsÜS konteksti silmas pidades eelkõige asjaolu, et juhatuse liige ega ka juhatuse üle järelevalvet teostav kõrgemalseisev organ ei saa delegeerida juriidilise isiku seadusliku esindajana tegutseva organi (juhatuse) õigusi mõnele teisele sama juriidilise isiku organile ega ka kolmandale isikule.⁶⁶

Täiendavalt eesmärgile vältida juriidilise isiku enese kui ka kolmandate isikute õigustatud huve silmas pidades ettekirjutatud juhtimisstruktuuride kompetentsi juriidilise isiku sisest ümberjagamist on eelnimetatud piirangute mõtteks tagada ka kolmandatele isikutele juriidilise isiku otsustusmehhanismide läbipaistvus ning seeläbi tagada suurem õiguskindlus suhetes kolmandate isikutega. Kolmandatel isikutel on reeglina raskendatud saada ülevaadet ning informatsiooni konkreetse juriidilise isiku sisesuhete ning pädevuse jaotuse kohta. Vaieldamatult on kolmandate isikute huve silmas pidades esiplaanil asjaolu, et neil oleks kindlus juriidilise isiku seadusjärgsete esindajate identifitseerimise võimaluse ning viimaste pädevuse ulatuse osas.⁶⁷

Kui organi ja organi liikme pädevuse üleandmise keeld tsiviilseadustiku üldosas esialgselt sätestati pidid eelnõu seletuskirja järgi sätted tagama otsustusmehhanismide läbipaistvuse kolmandatele isikutele ja seeläbi vältima seadusega nii juriidilise isiku enda kui kolmandate isikute huvides ettekirjutatud juhtimisstruktuuride kompetentsi ühingusisest ümberjagamist. Seletuskirja kohaselt on tegemist iseendastmõistetava õigusreegliga arvestades nii organi kui

⁶⁵ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, komm 1.

⁶⁶ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2004, lk 148.

⁶⁷ *Ibid.*

selle liikme personaalset ja erilisel usaldussuhtel põhinevat kohustatust juriidilise isiku ees.⁶⁸ Kuigi seletuskirjas ei ole täpsemalt viidatud, et mis on mõeldud selle all, et antud keelu praktiline vajadus on äriregistri praktikat arvestades olnud ilmne, võib viimase sisustamisel arvesse võtta juba siis praktikas aktuaalselt esinenud variisikute ja -ühingute probleemi. Näiteks on 1999. aastal täheldatud eesti ettevõtjate poolt üha enam nn maksuplaneerimise käigus välismaiste variühingute ja sealhulgas variisikute kasutamist⁶⁹ kui ka 1996. aastal maareformi ja erastamise käigus.⁷⁰ Seetõttu võib üheks keelu eesmärgiks pidada nii juhtorgani esindusõiguse kuritarvitamise välistamist kui ka variisikute vähendamist, mis on praktikast arvestades läbivaks probleemiks nii keelu seadmise ajal, tänapäeval kui ka suure tõenäosusega tulevikus.

Tsiviilseadustiku üldosa kommenteeritud väljaande kohaselt on pädevuse üleandmise keelu eesmärgiks tagada õiguskindlus ja selgus seaduses fikseeritud ulatuses sisemiste ülesannete ja pädevuse jaotuse osas juriidilise isiku organi liikmete vahel sisesuhetes. Juriidilise isiku organi liige ei või temale seadusest tulenevaid organi liikme õigusi mitte lihtsalt üle anda vaid on eraldi rõhutanud, et üle ei tohi anda sealhulgas nii teisele organi liikmele ega kolmandale isikule. Kuigi TSüS §-st 31 lg 3 ja lg 6 tulenev pädevuste ja õiguste üleandmise keeld ei ole kohaldatav ainult juhtorganitele vaid kõigile juriidilise isiku organitele siis on õiguskirjanduses täpsustatud, et eelkõige on kommenteeritava sätte adressaatidena silmas peetud juhtorgani liikmeid, mitte üldkoosolekul osalevaid liikmeid.⁷¹

Vaatamata pädevuse üleandmise keeldule on äriühingu tõhusaks funktsioneerimiseks ja efektiivsemaks juhtimiseks osaline ülesannete teostamise ja otsuste langetamise õiguse delegeerimine hädavajalik nii sise- kui välissuhtes, mistõttu pädevuse teataval määral üleandmine käib kaasas iga juriidilise isiku äritegevusega. Arvestades, et iga juriidiline isik on erinev ning seadusega ette antud tavapärased pädevused oma algupärasel kujul võivad äritegevuse käigus vajada ümberkujundamist, siis esineb väga mitmeid erinevaid pädevuse ümberkujundamise viise, mis võivad mõjutada juhtorgani pädevuse seotust organi ja selle liikmega.

⁶⁸ Seletuskiri „Tsiviilseadustiku üldosa seaduse eelnõu 121 SE I“ juurde, lk 35, Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/56e364a7-3ea9-3b57-80f7-7736809cdf05/Tsiviilseadustiku%20%C3%BCldosa%20seadus/>, 18.01.2017.

⁶⁹ E. Uustalu. Välismaised variühingud. Juridica 1998/6, lk 300-305.

⁷⁰ P. Pärna. Maareformi seaduse muudatused. Juridica 1996/5, lk 221-231.

⁷¹ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, komm 3.5.3.

Saksa õiguses ei tohi aktsiaseltsiseaduse ehk AktG § 111 lõige 4 kohaselt juhatuse pädevust üle anda nõukogule ehk juhatuse ülesanded on selgelt välistatud nõukogu ja üldkoosoleku vastutusealadest. AktG §-st 111 lg 6 tuleneb pädevuse üleandmise keelu kohta veel täiendav spetsiifiline täpsustus, et nõukogu liikme pädevust ei tohi teostada kolmandad isikud. Viidatud keelu eesmärgi on samuti lahususe printsiibi täitmine.⁷² Küll aga põhikirjaga või nõukogu otsusel võib määrata kindlat tüüpi tehingud, mida võib läbi viia ainult nõukogu nõusolekul. Kui nõukogu keeldub nõusoleku andmisest, võib juhatus paluda nõusolekul üldkoosolekult. Üldkoosoleku otsuseks peab olema vähemalt kolm neljandikku poolthääli osalejatest. Põhikirjaga ei või sätestada teist laadi enamust või teisi nõudeid. Saksa õiguses on AktG § 82 lg 1 sätestatud nõue, et juhatuse juhtimispädevust ei või piirata ja lg 2 tuleneb nõue et, juhatuse liikmed on juriidilise isiku juhtimisel kohustustatud järgima vastavaid piiranguid, mis tulenevad põhikirjast, nõukogu otsusest, üldkoosoleku otsusest ning korraldustest, mille on väljastanud juhatus või nõukogu. Saksa kohtupraktikas⁷³ on täpsustatud, et sisesuhtest tulenevate kohustuste kontekstis on juhatuse liikmel kooskõlas AktG § 82 lg 2 sätetega lisaks ka kohustus tagada juriidilise isiku erinevate organite vaheline pädevuste eristamine. Juhatuse poolt pädevuse ületamine kujutab alati endast AktG § 93 lg 1 tuleneva hoolsuskohustuse rikkumist. Samuti on tegemist seadusest tuleneva kohustuse rikkumisega kui juhatuse liige eirab põhikirjast või nõukogu liikmelt tulnud korraldust.

Pädevuse seotuse ja üleandmise keelu analüüsimiseks on käesolevas töö järgnevates peatükkides eristatud pädevust juhtorgani sise- ja välissuhtes. Juriidilise isiku sisesuhte hulka kuuluvad eelkõige juriidilise isiku organite, juhtorganite ja nende liikmete vahelised õigussuhted, kus praktikas esineb pädevuse ümberkujundamist näiteks nii pädevuse piiramisel, pädevuse üleandmisel asendusliikmele, likvideerijale või pankrotihaldurile kui ka pädevuse üleandmisel teisele organile ja organi liikmele või pädevuse üle võtmisel teise organi või organi liikme poolt. Juriidilise isiku välissuhte all on käsitletud juhtorganite pädevuse ümberkujundamise kokkupuuteid kolmandate isikute volitamisel, sealhulgas õigussuhtes nii majandus- ja kutsetegevuses tegutseva isiku töötaja volitamise kui ka muu kolmanda isikuga volitamisel.

⁷² H. Hirte, Rechtsvergleichendes Seminar zum Gesellschaftsrecht 2007. Arvutivõrgus: <https://www.jura.uni-hamburg.de/media/ueber-die-fakultaet/personen/hirte-heribert/seminararbeitkucherenko.pdf>, 04.02.2017.

⁷³ Landgericht Duisburg Urt. v. 09.11.2016, Az.: 25 O 54/12.

2. Pädevuse üleandmine juhtorgani sisesuhtes

2.1. Juhtorgani pädevus ja juhtorgani liikme pädevus

TsÜS § 31 lg 3 ja lg 6 alusel kehtestatud pädevuse üleandmise keeld eristab selgelt nii piirangut üle anda organi kui terviku pädevust ning ka organi liikme kui üksiku pädevust. Juriidilise isiku organi kui terviku ja organi liikme kui üksiku eristamine omab olulist tähendust vastavate funktsioonide täitmisel kui hilisemast organi tegevuse või tegevusetuse eest vastutamise aspektist.

Juriidilise isiku organ on sarnaselt juriidilisele isikule samuti õiguslik abstraktsioon ja juriidilise isiku osa, mis õigusi ja kohustusi saab õiguskäibes realiseerida siiski vaid läbi füüsilise isiku kui organi liikme väljendatud tahteavalduse. Eraõigusliku juriidilise isiku kõik organid põhinevad liikmelisusel. Juriidilise isiku organ on juriidilise isiku struktuuri lahutamatu osa, olemata seejuures iseseisvaks subjektiks. Organ täidab juriidilise isiku ülesandeid ja peab tegutsema viimase huvides. Nimetatud põhimõtte on ka aluseks organi liikmete õigussuhte kujundamisel vastava juriidilise isikuga.⁷⁴

Organi mõistet kasutatakse kaasajal kahesuguses tähenduses. Ühelt poolt tähistatakse nimetatud mõistega organit kui institutsiooni, näiteks juhatus, teiselt poolt aga ka üksikut organi liiget, näiteks juhatuse liiget. Organit institutsiooni tähenduses on defineeritud kui juriidilise isiku osa, mis täidab juriidilise isiku ülesandeid viimase eesmärgi raamides. Organiks kitsas tähenduses on aga konkreetsed isikud, kellele on vahetult pandud juriidilise isiku teatud kohustused. Vastavalt saab rääkida organi mõistest laias ja kitsas tähenduses. Organi liikme tähistamiseks termini “organ” kasutamist saab pidada põhjendatuks üksnes juhul, kui organ on üheliikmeline. Samuti võib nõustuda ainuesindusõigust omava esindusorgani liikme tegevuse käsitlemisega organi tegevusena. Muudel juhtudel tuleks aga organi mõistet kasutada üksnes organi kui institutsiooni tähenduses ning eristada seda organi liikme mõistest.⁷⁵

⁷⁴ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. *Juridica* 2010/7, lk 481-490.

⁷⁵ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2004, lk 132.

Esindamis- ja juhtimisfunktsiooni täitmise raames on juhatuse liige kohustatud täitma sealhulgas nii juhatuse kui organi pädevuse hulka kuuluvaid kohustusi, näiteks raamatupidamise ja sisekontrolli korraldamise kohustust, kuid lisaks ka kohustusi, mis kohalduvad juhatuse liikmele üksinda, näiteks ärisaladuse hoidmise kohustus ja konkurentsikeeld. Kohtupraktikas on leitud, et TsÜS §-i 31 lg 3 üleandmise keeldu rikkuvat tehingut pidada seadusvastaseks, sealhulgas eristada tuleb delegeeritavaid ülesandeid, näiteks raamatupidamise korraldamisel ja ülesandeid, mida peab juhtorgani liige täitma ise.⁷⁶ Seega on ka pädevuse üleandmise keeldu rikkumise hindamisel määravaks asjaoluks, et kas tegu on üldiste organi pädevuse hulka kuuluvate ülesannetega, mida on võimalik delegeerida või on tegemist juhtorgani liikme isikliku pädevuse hulka kuuluvate ülesannetega, mis peab isiklikult täitma. Näiteks kuuluvad vastava juhtorgani liikme ainupädevuse hulka äriühingu juhtimine, sealhulgas igapäevase majandustegevuse korraldamine kui ka investeerimisalaste juhtimisotsuste tegemine. Riigikohtu üldkogu leidis sealjuures, et juhtorgani liige ei saa anda üle oma pädevust ega vastutust, kuid võib oma käsundi täitmisel kasutada kolmanda isikuid, jäädes sealjuures ise äriühingu ees vastutavaks, sealhulgas selles osas, mida käsundi täitmisel teeb kolmas isik.⁷⁷

2.2. Juhtorgani pädevuse täpsustused ja piirangud

Andmaks hinnanguid juhtorgani pädevuse seotusele vastava organiga tuleb käsitleda, et kui palju on võimalik sisesuhtes kokku leppida erisusi. Seadusega ei ole piiratud võimalus kehtestada juriidilise isiku siseselt juhtorgani pädevusele täpsustusi või piiranguid, samas tihti esineb praktikas olukord, kus juhatuse esindusõiguse mahtusid on piiratud näiteks otsusega jaotada juhatuse liikmete vahel ära tegevusvaldkonnad. Samuti tuleneb ka seadusest teatud piiranguid juhtorgani pädevusele.

Juhtorgani sisesuhtes esinevate esindusõiguse piirangute puhul saab eristada piiranguid, mida on võimalik äriregistrisse kanda ja piiranguid, mida ei ole võimalik äriregistrisse kanda.⁷⁸ Erinevad piirangud omavad erinevaid õiguslikke tagajärgi, et kas piirang on kolmandate isikute jaoks kehtiv või mitte. Näiteks juhatuse liikme esindusõigus on seadusest tulenev ja selle piirangud ei oma üldjuhul kolmandate isikute jaoks tähendust. See tähendab, et

⁷⁶ RKÜK 3-2-1-82-14 p 30-32.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 155

seadusjärgne esindaja võib teha äriühingu nimel mistahes tehinguid ja mis tahes mahus, kaasa arvatud kinnisasjade võõrandamise ja koormamise tehinguid.

Esindusõiguse õigusliku analüüsi puhul on välja toodud kahe esindusõiguse aluseks oleva võimaliku printsiibi olemasolu, milleks on organiprintsiip ja volitusprintsiip. Eesti õiguses on valdavaks lähtumine organiprintsiibist, mille kohaselt ühingu organi esindatus võrdsustatakse ühingu enda esindusega ehk need, kes on õigustatud äriühingut esindama, ongi äriühing ise. Selline identsus kehtib siiski ainult suhetes kolmandate isikutega, juhatuse liikme ühingusisestes suhetes on õigussuhe individualiseeritud.⁷⁹ Juriidilise isiku sisesuhetes võib juhatuse liikme esindusõiguse mahtu täpsustada äriühingu ja juhatuse liikme vahel sõlmitava ametilepinguga või tulenevalt ühinguotsusest. Täpsustuse esemeks võib olla tehingu liik, maht jms.⁸⁰ Ainus äriregistrisse kandmist võimaldav sisesuhtest tulenev esindusõiguse piirang on ühisesinduse põhimõte. Teisi sisesuhtest tulenevaid piiranguid ei ole võimalik äriregistrisse kanda. Kui ühisesindusõiguse põhimõtet ei ole äriregistrisse kantud, on tähendus osaühinguga tehingut tegeva kolmanda isiku hea- või pahausksusel nimetatud piirangute suhtes. Kui osaühinguga tehingut tegev kolmas isik teab või peab teadma osaühingu põhikirjas või osanike otsuse järgsest ühise esindusõiguse põhimõttest, mida kandena ei ole äriregistrisse kantud, ei saa osaühinguga tehingu teinud kolmas isik oma pahausksuse tõttu tugineda registrikandele ehk juhatuse liikme esindusõiguse olemasolule. Erandina on kolmandal isikul võimalus tugineda äriregistri kandele, mis kehtis vähem kui 16 päeva enne tehingut, kui kolmas isik tõendab, et ta oli tehingu tehes nimetatud kande suhtes heauskne, st ei teadnud uue kande tegemisest ega pidanudki teadma. Sama põhimõte on kohaldatav ka osanike või nõukogu otsustele senise juhatuse liikme tagasikutsumise ja uue juhatuse liikme valimise kohta.⁸¹

Kõik sisesuhtest tulenevad muud esindusõiguse piirangud on sellised, mida ei ole võimalik äriregistrisse kanda ega äriregistri kande kaudu nähtavaks teha. Sellised sisesuhtest tulenevad piirangud võivad tuleneda osaühingu põhikirjast, juhatuse liikme lepingust ning juhatuse kui ka juhatusest kõrgemalseisva organi otsustest. Sisemise esindusõiguse piirangu näitena võib nimetada näiteks osaühingu põhikirjas või osanike otsusega kehtestatud piirangut, mille kohaselt on osaühingu juhatusele osaühingu igapäevasest majandustegevusest väljuvate või

⁷⁹ M. Merimaa. Äriseadustik. Kommentaarid, selgitused, arvamused. Tallinn: Kirjastus Ilo 2007, § 179, p 1.

⁸⁰ M. Merimaa. Äriseadustik. Kommentaarid, selgitused, arvamused. Tallinn: Kirjastus Ilo 2007, § 307, p 1.

⁸¹ ÄS § 34 lg 2 esimene lause.

teatud summalist piirmäära ületavate tehingute tegemiseks vajalik osanike sellekohane otsus. Kui põhikirja ega osanike otsusega ei ole kehtestatud juhatusele kohustust saada osanikelt nõusolek igapäevase majandustegevuse raamest väljuvate tehingute tegemiseks nõusolek, siis selline piirang juhatuse liikmetele tehingute tegemisel ka ei laiene.⁸²

Eelnimetatud piirangutel ei ole mingisugust õiguslikku tähendust väljapoole ehk sõltumata nende olemasolust on nende täitmisest ja rikkumisest tekkiv tehing alati kehtiv. Seetõttu vaatamata asjaolule, et juhatuse liikmete vahel võib olla ära jaotatud pädevus tegevusvaldkondade kaupa, näiteks kus üks juhatuse liige on vastutav infotehnoloogia eest, teine raamatupidamise eest, kolmas operatsioonide juhtimise eest ja neljas kliendisuhtluse eest, siis olukorras, kus üks juhatuse liige teeb sisemise jaotuse järgi teise juhatuse liikme pädevuse hulka kuuluva tehingu kolmanda isikuga, on juhatuse liige küll suure tõenäosusega rikkunud sisesuhtest tulenevat hoolsus-ja lojaalsuskohustust, kuid tehing kolmanda isiku jaoks on siiski kehtiv, kuna tema on heauskne ja ei pidanud teadma, et juhtorgani siseselt esinevad mistahes piirangud. Kolmandate isikute huve ja ootusi arvesse võttes ei oleks käesolevoleva töö autori hinnangul mõistlik luua täiendav võimalus äriregistrisse kanda või äriregistri kaudu nähtavaks teha kõiki sisesuhtest tulenevaid mistahes muid esindusõiguse piirangud, kuna see asetaks kolmandale isikule liigselt koormava kohustuse olla kursis vastaspooleks oleva juriidilise isiku siseasjadega.

Mare Kingo magistritöös on jõutud seisukohale, et kolmas isik võiks esindatava volituse ulatuse selgitamisel mõistlikul määral arvesse võtta ka esindatava ja esindaja sisesuhtest tulenevaid kokkuleppeid. Seda eelkõige juhtudel, kui volitus on antud esindajale. Sisesuhtest tuleneva kokkuleppe arvestamise võimalusse aga tuleb suhtuda ettevaatusega, kuivõrd eelkõige tuleb lähtuda abstraktsiooniprintsiibist ja sellest tulenevat tehingu teise poole kaitse vajadust. Esindatav ei pruugi erinevatel põhjustel volituse aluseks olevas sisesuhtes esindajaga kokku lepitud volituse ulatuse määramisel arvesse võtta. Tehingu teist poolt kaitsebki taolisel juhul volituse iseseisvumine sisesuhtest. Esindatavat ennast kaitseb aga TsÜS §- s 131 sätestatud tehingu tühistamise võimalus, samuti volituse lõpetamise võimalus.⁸³

⁸² K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 155.

⁸³ M. Kingo. Tehinguline esindus. Magistritöö. Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2007. lk 37.

Vahepeal kadunud praktika kontrollida igapäevase majandustegevuse raamest väljuvate tehingute tegemisel lisaks äriühingu B-kaardi andmetele ka äriühingu põhikirja (tuvastamaks sealt tuleneda võivaid piiranguid juhatuse liikmete tegevusele) ning tehingu tegemist õigustava nõukogu otsuse olemasolu on hakanud taastuma. Täiesti vastuvõetamatu on olukord, kus juriidilise isiku suhtes piiramatut esindusõigust omav juhatuse liige ei saa juriidilise isiku nimel tehingut teha, sest tehingut tõestav notar nõuab temalt tehingut heakskiitva nõukogu otsuse esitamist. Samuti tuleb ette, et sellise otsuse puudumisel võimaldab notar küll tehingu teha, ent soovib notariaalaktis ära märkida asjaolu, et talle ei esitatud tehingut heakskiitvat nõukogu otsust. Sel juhul on tehingu teine pool valiku ees, kas jätta tehing tegemata või riskida tehingu hilisema tühistamise võimalusega põhjusel, et ta oli tehingu tegemisel teadlik sisesuhtest tulenevate piirangute võimalikust rikkumisest.⁸⁴

Lisaks sisesuhtes kokkulepitud pädevuse piirangutele tulenevad ka seadusest juriidilise isikute organite pädevusele teatud piirangud. Seadusest otse tulenevaks seadusjärgse esindusõiguse piiranguks on juhatuse poolt iseendaga ja enda kontrollitava ettevõtjaga osaühingu nimel tehingu tegemise piirang, mida on täpsemalt käsitletud käesoleva töö punktis 2.5. Juhtorgani liige on ühe lojaalsuskohustuse osana kohustatud vältima huvide konflikti ega tohi kuritarvitada oma õiguslikku seisundit. Huvide konflikti olukord tekib eelkõige nendel juhtudel, kui juriidilise isiku juhtorgani liige on isiklikult huvitatud konkreetsest toimingust või tehingust.⁸⁵ Juhatuse liikmega tehtava tehinguga on kohtupraktikas võrdsustatud tehingu tegemine isikuga, kellel on juhatuse liikmega samaväärne majanduslik huvi, eelkõige ühinguga, milles juhatuse liikmel on osaniku või aktsionärina häälteenamus.⁸⁶

Seaduse kohaselt ei ole juhatuse liikmel õigust esindada osaühingut tehingute tegemisel, mille puhul vastavalt seadusele otsustavad esindaja määramise eraldi osanikud või nõukogu.⁸⁷ Osanikud otsustavad juhatuse liikmega tehingu tegemise ja tehingu tingimuste määramise, samuti selle tehingus osaühingu esindaja määramise⁸⁸. Osaühingu ja juhatuse vahel tehtud tehing on tühine, kui tehinguga ei nõustunud osanikud või nõukogu.⁸⁹ Osanike

⁸⁴ M. Käerdi. Sise- ja välissuhte eristamine esindusõiguse teostamisel. *Juridica* 2010/ 7, lk. 517-522.

⁸⁵ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. *Juridica* 2010/7, lk 481-490.

⁸⁶ RKTkm 3-2-1-144-11, p 13.

⁸⁷ ÄS § 181 lg 4.

⁸⁸ ÄS § 168 lg 1 p 10.

⁸⁹ ÄS § 181 lg 3.

nõustumine tehingu tegemisega ei pea olema tingimata väljendatud osanike otsusena, vaid see nõusolek võib olla väljendatud osanike poolt eraldi antud kirjalike tahteavaldustena.⁹⁰ Kui osaühingul on nõukogu, on vastava otsuse vastuvõtmine nõukogu pädevuses.⁹¹

Tulenevalt osanike pädevuse ulatuslikest piiridest võivad ÄS § 168 lg 2 järgi osanikud otsustada juhatuse liikmega tehingu tegemise sealhulgas juhul, kui osaühingul on nõukogu. Eelkirjeldatud piirangu eesmärk on ära hoida osaühingule kahju tekkimine seeläbi, et osaühingu juhatuse liige tegutseb seadusjärgset esindusõigust teostades otseses huvide konfliktis.⁹²

Huvide konflikti hulka kuuluvad eelkõige juhtumid, kui juhtorgani liige on ise tehingu teine pool. Samuti on huvide konfliktiga tegemist juhul, kui juhtorgani liige on samal ajal tehingu teise poole esindaja. Nimetatud olukorras tehtavad tehingud on üldjuhul seadusest tulenevalt kas tühised või tühistatavad.⁹³ Näiteks on tehingut on võimalik tühistada TsÜS § 131 alusel juhul kui tehingu tegemisel esindaja rikkus oma kohustusi ja ta tegi selle tehingu vastu esindatava huvi, sealhulgas on vajalik et teine tehingu pool pidi olema teadlik. Seetõttu näiteks praktikas kui juriidilise isiku esindusorganiks olev juhatus ei käitu otseselt juriidilise isiku huvides ja on kellegagi nii-öelda kokku mänginud on juriidilisel isikul võimalus tehing tühistada.

Tehingu tühistamisel puhul on aga keeruline tõendada, et teine pool teadis rikkumisest. Kohtupraktikas on tõendamiskoormust käsitletud olukorras, kus juhatuse liige on samaaegselt juhatuse liige kahes äriühingus. Nimelt leidis kohus, et äriühingu juhatuse liige rikub lojaalsuskohustust muu hulgas siis, kui ta käitub huvide konfliktis tegutsedes vastuolus äriühingu huvidega ja eelistab enda huve. Selliseks olukorraks võib olla ka kahe äriühingu samaaegse juhatuse liikmena tehingu tegemise korraldamine, mille tulemusena tehing on küll kasulik ühele lepingupoolele, kuid kahjulik teisele poolele. Kuna juhatuse liige on kohustatud tegutsema aktsiaseltsi suhtes lojaalselt, heas usus ja kooskõlas heade äritavadega, peab ta oma tegevuses lähtuma põhimõttest, et tema või tema kontrolli all oleva äriühingu ja äriühingu, mille juhatuse liikmeks ta on, omavaheline äritegevus peab toimuma turutingimuste kohaselt. Kui juhatuse liige eelistab lepingu sõlmimise korraldamisel ja selle

⁹⁰ RKTko 3-2-1-74-15, p 13.

⁹¹ ÄS § 189 lg 2 ja § 317 lg 8.

⁹² K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 152-153.

⁹³ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. Juridica 2010/7, lk 481-490.

alusel hiljem väljamaksete tegemisel enda kontrolli all oleva äriühingu huve teise lepingupoole, kelle juhatuse liikmeks ta samal ajal on, huvidele, võib seda pidada lojaalsuskohustuse rikkumiseks.⁹⁴

2.3. Juhtorgani pädevuse teostamine asendusliikme poolt

Juhtorgani pädevuse üleandmise keelu mõtte järgi peaks pädevus oleks seotud eelkõige juhtorgani ja selle liikmega endaga ning pädevuse teostamist ei tohiks anda üle ei teistele organitele, organi liikmetele ega kolmandatele isikutele. Pädevuse üleandmisega konkreetsele isikule eeldatakse ka isikliku täitmist. Riigikohus on selgitanud, et juhtorganite liikmete ja ühingu vahelised suhted on käsundilaadsed õigussuhted, millele on kohaldatavad juriidilise isiku või juriidilise isiku liigi kohta käivatele seadustele ja erinormidele lisaks võlaõigusseaduse⁹⁵ (edaspidi: VÕS) käsunduslepingut reguleerivad sätted ja üldnormid.⁹⁶ VÕS § 622 kohaselt eeldatakse, et käsundisaaja peab täitma käsundi isiklikult, kuid sama paragrahvi teise lause kohaselt võib käsundisaaja käsundi täitmisel kasutada kolmanda isiku abi. Asjaolu, et juhtorgani liige ei saa oma pädevust ega vastutust üle anda, ei keela juhtorgani liikmel kolmanda isiku abi kasutamist käsundi täitmisel.⁹⁷

Saksa õiguses on AktG §-st 111 lg 6 tulenevalt pädevuse üleandmise keelu kohta spetsiifiliselt täpsustustatud, et nõukogu liikme pädevust ei tohi teostada kolmandad isikud. AktG kommentaaride järgi on nõukogu liikme funktsioon äärmiselt personaalne, seda eriti järelevalve teostamisel. Nõukogu liikme positsioon nõuab nõukogu liikmelt isiklikku täitmist ehk kolmandad isikud tuleks ülesannete täitmisest kõrvale jätta, mis tähendab nõukogu liige ei saa määrata ka asendusliiget. Nõukogu liikme funktsioon on äärmiselt personaalne, seda eriti järelevalve teostamisel.⁹⁸

Nii Tallinna Ringkonnakohtu lahendis⁹⁹ kui Riigikohtu lahendis¹⁰⁰ on kohtud sarnaselt käsitlenud olukorda, kus näiteks käsunduslepinguga antakse juriidilistele isikutele üle

⁹⁴ RKTko 3-2-1-40-13, p 27.

⁹⁵ Võlaõigusseadus. - RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 31.12.2016, 7.

⁹⁶ RKTko 3-2-1-103-08, p 20.

⁹⁷ RKÜK 3-2-1-82-14 p 30-32.

⁹⁸ U. Hüffer, J. Koch, Aktiengesetz: AktG, C.H.BECK, 2016., § 111 lg 6, komm 59-60.

⁹⁹ TlnRnk 28.08.2015, 3-11-1987.

¹⁰⁰ RKÜK 3-2-1-82-14 p 30-32.

juhatuse liikme ja nõukogu liikme kohustusi, kuid teenuseid osutatakse läbi äriühingute, ehk osutatakse teenuseid faktiliselt füüsilise isiku poolt samale füüsilisele isikule, s.o iseendale. Siis kohtute hinnangul ei saa pidada võimalikuks olukorda, kus äriühingu juhtorgani liige või töötaja faktiliselt delegeerib ülesandeid iseendale ja saab iseendalt konsultatsioone. Sellist olukorda tuleb tõlgendada selliselt, et juhtorgani liige või töötaja on ise täitnud oma ülesandeid. Pädevuse üleandmise keeld reguleerib juriidilise isiku sisesuhteid ega ole käsitatav maksuõigusliku keelunormina, mis keelaks juhatuse või nõukogu liikme ülesannete hulka kuuluvate juhtimisteenuste või nõustamisteenuste osutamise äriühingu kaudu. Kohus on aga eraldi rõhutanud, et TsÜS § 31 lg 3 tuleneva pädevuse üleandmise keelu järgi ei või juriidilise isiku organi pädevust üle anda muule organile või isikule. Seda normi rikkuvat tehingut tuleb pidada seadusevastaseks.¹⁰¹

Õigusteoorias on märgitud, et pädevuse üleandmise keeluga ei ole vastuolus juriidilise isiku põhikirjaga juhtorgani liikmete asenduspõhimõtete reguleerimine, näiteks asendusliikme ettenägemine juhtumiks, kui põhiliige ei saa oma ametikohustusi täita.¹⁰² Samas puudub täna Eestis regulatsioon, mis võimaldaks põhikirjaga kehtivalt määrata konkreetse asendusliikme ja mis tunnustaks uut asendusliiget sarnaselt nagu on seda näiteks Soome õiguses asendusliikme (soome k *varajäsen*) regulatsioon. Seega kui põhikirjaga asendusliige määratakse siis ei ole teda võimalik äriregistrisse sellise nimetusega kanda vaid tema õigused juhatuse liikmena algaks siiski kolmandate isikute jaoks alates kande tegemisest ja juhtorgani liikmena määramisest.

Eestis võib ÄS § 310 alusel kohus mõjuval põhjusel väljalangenud juhatuse liikme asemele uue liikme määrata nõukogu, aktsionäri või muu huvitatud isiku nõudel. Kohtu poolt määratud juhatuse liikme volitused kestavad kuni uue juhatuse liikme määramiseni nõukogu poolt.¹⁰³ Nõukogu on üksnes kollegiaalse organina õigustatud taotlema kohtu kaudu uue juhatuse liikme määramist. Nõukogu liikmel ei ole iseseisvalt sellesisulist õigust olukorras, kus nõukogu kollegiaalse organina ei suuda korraldada ühingu juhtimist.¹⁰⁴

¹⁰¹ RKTko 3-2-1-103-08, p 20.

¹⁰² P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, komm 3.5.3.

¹⁰³ ÄS § 310.

¹⁰⁴ RKTko 3-2-1-96-98.

Huvitatud isikuks võib olla mistahes kolmas isik, kellel on huvi osaühingu juhatuse liikme olemasolu suhtes, näiteks isik, kes on õiguslikult huvitatud konkreetse tahteavalduse kätte toimetamisest vastavale osaühingule või teatud toimingute tegemisest vastava osaühingu poolt. Mõjuvaks põhjuseks uue juhatuse liikme määramiseks on eelkõige osaühingu osanike või nõukogu olemasolul nõukogu suutmatuse valida pärast viimase juhatuse liikme väljalangemist uus juhatuse liige. Osaühingu juhatuse liikme väljalangemisena on käsitatav nii tema ametisuhete lõppemine kui ka see, et isik ei ole pikema aja vältel kättesaadav.¹⁰⁵ Sarnaselt juhatuse liikmele asendaja määramisele on ÄS § 319 lg 6 alusel võimalik kohtu poolt mõjuva põhjuse ilmnemisel määrata asendusliige ka nõukogu liikmele.

Seega seadusega kooskõlas on põhikirjaga võimalik sätestada küll üldine asendusliikme määramine kohtu poolt kuid ei ole võimalik ette määrata kehtivalt konkreetset uut asendusliiget kuna seda ei ole võimalik kajastada äriregistris. Samas oleks käesoleva töö autori hinnangul võimalik asenduspõhimõtet kasutada juriidilise isiku sisesuhtes ühise esindusõiguse piirangute puhul. Näiteks kui juriidilise isiku juhtimise osas on sätestatud nõue, et juriidilist isikut esindavad vähemalt kaks juhatuse liiget ühiselt, sealhulgas üks nendest peab olema juhatuse esimees siis on võimalik põhikirjaga sätestada erinevaid asenduspõhimõtteid, et tehingute puhul, mis jäävad alla väärtusega x eurot, võib tehingu heaks kiita ka kaks tavaliselt juhatuse liiget ning juhatuse esimehe nõusolekut ei ole vaja. Viidatud näite puhul on aga asjakohane viidata käesoleva töö punktile 2.2. juhtorgani sisemiste piirangute käsitlemise kohta ja sealhulgas toodud märkusele, et seda laadi piirangutel ei ole mingisugust õiguslikku tähendust väljapoole ehk sõltumata nende olemasolust on nende täitmisest ja rikkumisest tekkiv tehing alati kehtiv.

2.4. Juhtorgani pädevuse teostamine teise organi või organi liikme poolt

Juriidilise isiku läbipaistvuse ja funktsioonide lahususe põhimõtetest tulenevalt peaks iga organ teostama temale antud ülesandeid ise. Vaatamata asjaolule, et juhatuse on ühingu ainus esindusorgan, võib praktikas tihti esineda olukordi, kus juhtorgan või kõrgemal seisev organ on võtnud enese diskretsiooni juhtorgani pädevuse hulka kuuluvad õigusi, eriti just esindusõiguse teostamist.

¹⁰⁵ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 125.

Kuna suhetes kolmandate isikutega saab TsÜS § 34 lg 2 alusel juriidilist isikut üldjuhul esindada iga juhatuse või seda asendava organi liige, siis saab iga juhatuse liikme käitumist oma ametikohustuste täitmisel juriidilise isiku ees pidada suhetes kolmandate isikutega juriidilise isiku organi käitumiseks ning seega juriidilise isiku tegevuseks. Esindusorgani liikme poolt tehtava tehingu ja selle tagajärgede omistamine juriidilisele isikule eeldab eelkõige seda, et tehing on tehtud kehtiva esindusõiguse alusel (eelkõige pole esindusõigust piiratud ühisesinduse põhimõttega) ning et tehing on tehtud juriidilise isiku nimel.¹⁰⁶ Esindusorgani ja mitteesindusorgani eristamisel on muuhulgas tähendus seoses teadmise omistamisega juriidilisele isikule. Kui on tegemist esindusorgani liikmega, siis saab ühele esindusorgani liikmele teatavaks tehtud ning juriidilisele isikule tähendust omavat asjaolu pidada juriidilise isiku teadmiseks.¹⁰⁷ Nii on kohtupraktikas peetud kohtukutse kätteandmist juriidilise isiku seaduslikule esindajale (esindusorgani liikmele) kohtukutse kätteandmiseks vastavale juriidilisele isikule.¹⁰⁸

Samas tuleb märkida, et juriidilise isiku jaoks relevantse asjaolu teatamine või teatavaks saamine mõnele mitteesindusorgani liikmele (näiteks nõukogu või üldkoosoleku liikmele) ei tähenda selle informatsiooni teatavaks saamist juriidilisele isikule. Nimetatud juhul saab pidada informatsiooni juriidilise isiku teadmiseks alates ajahetkest, kui nimetatud liige on teinud informatsiooni teatavaks kas tervele kollektiivsele organile, juriidilise isiku juhatusele või seda asendavale organile (esindusorganile informatsiooni teatavaks saamiseks piisab, kui informatsioon on jõudnud selle organi vähemalt ühe liikmeni, sõltumata asjaolust, kas esindusõigus oli piiratud ühisesinduse põhimõttega või mitte) samuti alates ajahetkest, kui asjaomane mitteesindusorgani liige oleks objektiivselt saanud informatsiooni teatavaks teha kas vastavale organile või esindusorganile ning asjaomasele organi liikmele tulenes sisesuhtest juriidilise isikuga kohustus nimetatud informatsiooni vahendada.¹⁰⁹

Ühe juhtorgani liikme poolt teisele organi liikmele piiranguteta volituse andmise kooskõla pädevuse üleandmise keelu mõttega on ilmselgelt küsitav. Eriti arvestades, et mis tahes volituse väljaandmisel peab juhatuse liige jääma ise aktiivseks, sealhulgas tehingulise esindaja tegevuse üle kontrolli teostavaks. Pädevuse üleandmise keeluga ei ole ka kooskõlas

¹⁰⁶ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, komm 3.5.2.

¹⁰⁷ RKKKo 3-1-1-13-06.

¹⁰⁸ RKTko 3-2-1-155-04.

¹⁰⁹ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. *Juridica* 2010/7, lk 481-490.

esindusõigust omava juhatuse liikme poolt kolmanda isikuga, sealhulgas teise organi liikmega sõlmitud kokkuleppe alusel viimasele ühingu esindamise terviklik üleandmine.¹¹⁰

Kohtupraktikas on juhtinud tähelepanu, et kui nõukogu liige teeb ÄS § 318 lg 6 teises lauses nimetatud tehingu ehk sõlmib lepingu igapäevases majandustegevuses turuhinna alusel, siis on selline leping kehtiv vaid juhul, kui selle sõlmib äriühingu nimel juhatuse liige või tema volitatud isik, sest ÄS § 181 lg 1 esimese lause järgi võib osaühingut kõikide tehingute tegemisel esindada iga juhatuse liige, kui põhikirjaga ei ole ette nähtud, et juhatuse liikmed esindavad osaühingut mitmekesi või ühiselt.¹¹¹ Nõukogu liikmel ei ole seadusest tulenevat esindusõigust.¹¹² Seega on nõukogu liikme poolt sõlmitud leping ilma juhatuse liikme heakskiiduta TsÜS § 129 lg 1 järgi esindusõiguse puudumise tõttu tühine.¹¹³

Kohtupraktikas on samuti täpsustatud, et kuigi TsÜS § 31 lg 5 tulenevalt loetakse organi tegevus juriidilise isiku tegevuseks siis see ei tähenda, et nõukogu kui organi pädevusevälist käitumist saab lugeda automaatselt seltsi esindusõiguse teostamiseks.¹¹⁴ Kui ÄS §-s 306 lg 1 ja § 307 lg 1 on sätestatud, et juhatuse, mitte nõukogu, on aktsiaseltsi esindav organ ning vastavalt TsÜS § 31 lg 3 ei või juriidilise isiku organile antud pädevust üle anda muule organile või isikule, siis nõukogul ei ole pädevust täita juhatusele antud esindusõiguse rolli.¹¹⁵

Ka Saksamaa õiguses ei tohi AktG § 111 lõige 4 kohaselt juhatuse pädevust üle anda nõukogule ehk juhatuse ülesanded on selgelt välistatud nõukogu ja üldkoosoleku vastutusealadest. Antud keeld täidab samuti lahususe printsiibi eesmärki.¹¹⁶ Küll aga põhikirjaga või nõukogu otsusel võib määrata kindlat tüüpi tehingud, mida võib läbi viia ainult nõukogu nõusolekul. Kui nõukogu keeldub nõusoleku andmisest, võib juhatuse paluda nõusolekul üldkoosolekult. Üldkoosoleku otsuseks peab olema vähemalt kolm neljandikku poolthääli osalejatest. Põhikirjaga ei või sätestada teist laadi enamust või teisi nõudeid.

¹¹⁰ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, komm 3.5.3.

¹¹¹ RKTko 3-2-1-72-13.

¹¹² RKTko 3-2-1-139-97.

¹¹³ RKTko 3-2-1-72-13.

¹¹⁴ HMK 05.05.2006, 2-03-796, p 62.

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ H. Hirte, Rechtsvergleichendes Seminar zum Gesellschaftsrecht 2007. Arvutivõrgus: <https://www.jura.uni-hamburg.de/media/ueber-die-fakultaet/personen/hirte-heribert/seminararbeitkucherenko.pdf>, 04.02.2017.

Nõukogu kui juhtorgani puhul on pädevuse edasiandmine ühingu siseselt samuti keelatud. Näiteks on ÄS § 321 lg 1 järgi nõukogu esimehe kohustuseks nõukogu kokku kutsumine. Juhul, kui aktsiaseltsi nõukogu esimeheks olev nõukogu liikme annaks nõukogu kokkukutsumise kohustuse üle mõnele juhatuse liikmele, oleks tegemist pädevuse üleandmise keeldu rikkumisega.¹¹⁷

Juhtorganiks oleva juhatuse pädevuse hulka kuulub ka äriregistri kannete tegemine, sealhulgas põhikirja muutmise korral peab uue põhikirja jõustamiseks esitama äriregistrisse avalduse koos põhikirja uue tekstiga juhatus.¹¹⁸ Põhikirja enda muutmise otsustamine on aga antud üldkoosoleku ainupädevusse seejuures põhikirja muutmise otsus jõustub vastava kande tegemisel äriregistrisse.¹¹⁹ Arvestades, et üldkoosoleku pädevuses ei ole äriregistri kannete tegemine tähendab see seda, et siinkohal on üldkoosoleku ainupädevuse teostamiseks vajalik juhatuse pädevuse kaasamine, mistõttu võib esineda vastuolu ainupädevuse mõttega. Eesti õigusteoorias töö autorile teadaolevalt antud või samalaadselt olukorda ei ole käsitletud, kuid sama põhimõtte, et põhikirja jõustamine on üldkoosoleku pädevuses kuid selleks vajaliku äriregistri kande teeb juhatus, on ka Saksa õiguses.¹²⁰ Saksa õigusteoorias on toodud näide, et on lubatav kui üldkoosolek võtab vastu tingimusliku või ajutise põhikirja sisuga „Omakapitali konverteerimine eurole saab toimuma alates 1. jaanuar, 1999“ või mistahes sättega, mis viitab kindlale ajahetkele, kuid samas ei ole tegemist juhatuse poolt üldkoosoleku pädevuse tegevuse teostamise niikaua kuni tingimus on kindlalt paika pandud ja on eelkõige mõeldud kohandusena muutuvale õigussituatsioonile. Viidatud artiklis toodi erinevaid tingimuslike põhikirja näiteid ja nende võimalikku käsitlust kui pädevuse üleandmisena, kuid peamiselt jõuti järeldusele, et niikaua kuni juhatusel ei ole võimalik põhikirja sisu muuta või mitmeti tõlgendada ei ole tegemist üldkoosoleku pädevuse teostamisega juhatuse poolt.¹²¹

¹¹⁷ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, komm 3.5.3.

¹¹⁸ ÄS § 343 lg 1 p 3.

¹¹⁹ ÄS § 300 lg 2.

¹²⁰ AktG § 181 lg 1.

¹²¹ M. Lutter, R. Leinekugel. Der Ermächtigungsbeschluss der Hauptversammlung zu grundlegenden Strukturmaßnahmen – zulässige Kompetenzübertragung oder unzulässige Selbstentmachtung? ZIP 1998, 805, lk 805-817.

2.5. Juhtorgani pädevus ja kõrgemate organite otsused

2.5.1. Õigusvaidluste pidamine

Juriidilise isiku huvide kaitsmiseks esineb nii seaduses kui praktikas mitmeid olukordi, kus juhtorgani pädevus on piiratud mõne teise kõrgema organi otsusega. Kõrgemalseisev organ otsustab näiteks temast madalamal seisva organi liikme ja juriidilise isiku vaheliste tehingute tegemise, sealhulgas nõuete esitamise ja õigusvaidluste pidamise madalamal seisvate organi liikmetega.¹²² Kuna osanikuga õigusvaidluse pidamise otsustamine on äriseadustikuga antud osanike pädevusse, on kohtupraktikas leitud, et juhatuse pädevuses ei ole otsustada osanikuga õigusvaidluse pidamise ja selles vaidluses esindaja määramise üle.¹²³

ÄS § 168 lg 1 p 10 piirangu eesmärgiks on välistada juhatuse liikmete erimeelsustest ja omavahelistest vastuoludest tingitud nõuete esitamine osaühingu nimel. Kui iga esindusõiguslik juhatuse liige võiks esitada omaalgatuslikult ilma osanike otsuseta teise juhatuse liikme vastu osaühingu nimel nõude, tooks sellise õiguse kuritarvitamine kaasa osaühingu jaoks mitmeid kahjulikke tagajärgi. Nõude rahuldamata jätmise korral peaks osaühing näiteks TsMS § 162 lg 1 alusel kandma nii enda kui selle juhatuse liikme, kelle vastu hagi esitati, menetluskulud. Samuti oleks õigusvaidluste tõttu häiritud osaühingu igapäevane toimimine, majandustegevus ja juhtimine.¹²⁴

Olukorras, kus juriidilise isiku poolt oli loovutatud kolmandale isikule sama juriidilise isiku nõue oma juhatuse liikme vastu, ei nõustunud kohus hageja seisukohaga, et ühe nõude loovutamisel ei ole tegemist osaühingu osanike organipädevuse üleandmisega, vaid leidis et isegi ühe nõude loovutamisel võib olla tegemist organipädevuse üleandmisega, sest antud juhul tuli osanike pädevus otsustada osaühingu juhatuse liikmega õigusvaidluse algatamise üle ÄS § 168 lg 1 p-st 10. Kuna seadusest ei tulene võimalust, et mõni teine isik või organ saaks võtta vastu sellise otsustuse osanike asemel, siis on tegemist osanike ainupädevusse kuuluva küsimusega. Seega kui eelnevalt on peamiselt viidatud et pädevuse üleandmise puhul on oluline tähtsus sellel, et kas tegu on üksiku pädevuse hulka kuuluva õiguse

¹²² P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 31, komm 3.2.

¹²³ RKTko 3-2-1-144-11, p 17.

¹²⁴ TMK 11.03.2015, 2-14-60364

üleandmisega või paljude õiguste ehk üldise pädevuse edasiandmisega, siis siin on kohustus täpsustanud et lisaks üle antavate õiguste mahule on sama oluline ka õiguste sisu.

Kohtupraktikas on leitud, et tegu on vähemalt osalise organipädevuse üleandmisega TsÜS § 31 lg 3 mõttes juhul, kui mõni muu isik või organ võtab vastu otsustuse juriidilise isiku organi (kõnealusel kohtulahendi puhul osanike) ainupädevusse kuulavas küsimuses. Kui otsuse, kas osaühingu juhatuse liikme vastu nõuet kohtus maksma panna või mitte, võtaks osaühingu osanike asemel vastu mõni muu isik, on tegemist osaühingu osanike kui organi pädevuse üleandmisega, mis on TsÜS § 31 lg 3 teise lause järgi keelatud. Eeltoodu ei välista ilmtingimata võimalust osaühingu nõudeid oma juhatuse liikmete vastu kolmandatele isikutele loovutada. Sellisel juhul peaks aga loovutuse üle otsustama osanikud või peaksid osanikud loovutuse tagantjärele heaks kiitma ja andma nõude omandanud isikule loa nõuet kohtus maksma panna.¹²⁵

2.5.2. Tehingu tegemine iseendaga

TsÜS § 95 lõikest 2 tulenevalt ei või esindaja teha üldjuhul esindatava nimel tehingut iseendaga või isikuga, kelle esindajaks ta samaaegselt on. See on lubatud üksnes siis, kui see tuleneb seadusest või esindatava antud volitusest. Praktikas esineb sageli juhtumeid, kus juriidilise isiku juhataja teeb tehingu iseendaga või kus juhatuse liige on mitmepoolses lepingus koos juriidilise isikuga üheks lepingu subjektidest, kusjuures sellise tehingu tegemiseks ei ole juriidilise isiku poolt väljastatud eraldi volikirja ning puuduvad vastavad volitused ka põhikirjas (ühingulepingus).

Näiteks kui juhatuse liige võtab iseenda tööle ettevõtte tegevdirektorina, sõlmides sellekohase töölepingu. Selliselt tehtud tehingute kehtivuse tagamiseks peaks ka Eesti eraõiguslike juriidiliste isikute põhikirjades olema sõnaselgelt antud juhatuse liikmetele vastav volitus. Kui seda tehtud ei ole, ületab juhatuse liige oma pädevus ja tegemist on Eesti õiguse kohaselt tühise tehinguga.

TsÜS eelnõus on fikseeritud põhimõte, mille kohaselt juriidilise isiku organi liige ei või oma seadusest tulenevaid organi liikme õigusi üle anda, kui seadusest ei tulene teisiti. Eeltoodust ei selgu siiski, kas juhatuse liige võib või ei või volitada juriidilise isiku nimel mõnda

¹²⁵ *Ibid.*

kolmandat isikut teatud tegude tegemiseks nimetatud juriidilise isiku enda nimel. Vältimaks võimalikke õiguste kuritarvitusi juhatuse liikmete poolt, tuleks TsÜS eelnõus fikseerida, et juhatuse liikmel ei ole õigust tehingu tegemiseks iseendaga ega volitada ka mistahes kolmandat isikut esindama vastavat juriidilist isikut teatud tehingu tegemiseks, kui põhikirjast või ühingulepingust ei tulene teisiti.¹²⁶

Karlsruhe Ülemmaakohtus arutusel olnud ühe kaasuse kohaselt kandsid ühe majanduslikult eduka äriühingu ainuosanikest juhatuse liikmed teatud tehingud nende suure riski tõttu üle ühele teisele ühingule, mis oli pankroti äärel ning mille osanikeks ja juhatuse liikmeteks nad samuti olid. Kohus asus oma otsuses seisukohale, et kuna need juhatuse liikmed tegutsesid teadvalt eesmärgiga tekitada kahju oma äriühingu võlausaldajatele, vastutavad nad isiklikult kogu oma varaga nimetatud tehingutest tulenevate kohustuste täitmise eest. Kohus leidis, et tegemist on juriidilise isiku õigusliku vormi kuritarvitamisega tema liikmete poolt. Juriidilise isiku ja tema osanike eraldatuse printsiibist kõrvalekaldumist on Saksa kohtud pidanud õigustatuks näiteks ka juhul, kui aktsiaseltsi üldkoosolek arutab aktsiaseltsi juhatuse vastutusest (kohustustest) vabastamise küsimust. Kohus asus siin seisukohale, et kui aktsiaseltsi üheks aktsionäriks on osaühing, mille enamusosanikuks on aktsiaseltsi juhatuse liige, ei või nimetatud osaühingu osaleda taolise küsimuse hääletusel. Vastasel juhul oleks tegemist iseenda üle õigusemõistmisega. Sama põhimõttega on tegemist juhul, kui ühe äriühingu ärijuht omab enamusosalust teises äriühingus, mis on esimese äriühingu äripartneriks. Siis ei tohi nimetatud ärijuht ehk juhataja otsustada tehingu tegemise üle vastava äripartneriga.¹²⁷

2.5.3. Igapäevase majandustegevuse raamest väljuvad tehingud

Seadusest tulenevalt on lisaks teatud tehingute tegemiseks vajalik kõrgema juriidilise isiku organi nõusolek, näiteks nõukogu nõusolek tehingute tegemiseks, mis väljuvad igapäevase majandustegevuse raamest.¹²⁸ Sellised olukorrad, kus nõukogu saab juhatusele seada juhiseid

¹²⁶ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku tegutsemine oma organite kaudu ning vastutus nende tegude eest. Läbiva vastutuse printsiip. *Juridica* 2000/4, lk 203–211.

¹²⁷ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku tegutsemine oma organite kaudu ning vastutus nende tegude eest. Läbiva vastutuse printsiip. *Juridica* 2000/4, lk 203–211.

¹²⁸ ÄS § 317 lg 1.

või korraldusi peetakse pelgalt õiguste laiendamiseks, mitte juhatuse otsustuspädevuse piiramiseks.¹²⁹

Praktikas on levinud, et igapäevase majandustegevuse raames väljuvate tehingute kohta küsitakse tavapäraselt vastav nõusolek ette, harvematel juhtudel otsustakse tehingu heaks kiitmine tagantjärele. Teatud tehingute puhul on mõistetav, et eesoleva tehingu olulisemad detailid nagu hind, tehingu sõlmimise kuupäev kui ka tehingu partner, on läbirääkimistes ja pannakse kindlamalt paika tulevikus, mistõttu ei ole võimalik nende detailide osas kõrgemalseisva organi lõplikku otsust paluda. Seetõttu võib tihti kohata nõukogu koosoleku otsuseid sisuga: „Kiita heaks x kinnisvara võõrandamine“, „Kiita heaks tüdarettevõtte x võõrandamine“ jms, kus puuduvad mistahes nõusoleku tingimused ehk jäetakse kõik muud tehingu tingimused sisuliselt juhatuse otsustada. Eelnimetatud üldise ja kindlalt määratlemata sisuga otsuseid ei saa aga pidada kooskõlas ei pädevuse eesmärgiga ega ka seadusega, kuna pädevus antakse lubamatult üle juhatusele. Samalaadselt ei saa kooskõlas seadusega pidada ka põhikirja laiendamist sättega, mis annaks mistahes nõukogu pädevusse kuuluva otsuse üle otsustamisõiguse näiteks juhatusele või üldkoosolekule.

Kohtupraktikas on juhitud tähelepanu, et isegi kui juhatuse liikmele ei ole tehingu tegemiseks vajalik nõukogu nõusolek, ei välista see juhatuse liikme kohustust neist tehingutest nõukogule teatada, seda eriti juhul, kui juhatuse liikme ametisuhe aktsiaseltsiga lõppeb. Aktsiaseltsi juhatuse liikmelt saab tema ametist vabastamise kokkuleppe sõlmimisel nii VÕS § 14 lg 2 esimese lause kui ka TsÜS § 95 järgi eeldada nõukogu teavitamist kõigist olulistest juhatuse tegevusega seotud asjaoludest, mh olulistest tehingutest, iseäranis ebaharilikel tingimustel tehtud ja võimalikest kahjulikest tehingutest.¹³⁰ TsÜS § 32 järgi hea usu põhimõttega vastuolus olevaks käitumiseks saab lugeda juhatuse liikme käitumist, kes sisuliselt varjab nõukogu eest vahetult enne ametist vabastamist tehtud majanduslikult küsitavaid tehinguid ja tugineb hiljem aktsiaseltsi teadmatusest antud kinnitusele nõuete puudumise kohta tema vastu.¹³¹

¹²⁹ M. Lutter, R. Leinekugel. Der Ermächtigungsbeschluss der Hauptversammlung zu grundlegenden Strukturmaßnahmen – zulässige Kompetenzübertragung oder unzulässige Selbstentmachtung? ZIP 1998, 805, lk 808.

¹³⁰ RKTko 3-2-1-9-16, p 39

¹³¹ RKTko 3-2-1-9-16, p 41

Saksa õigusteoorias on toodud näide juhatuse pädevuse teostamisest kooskõlas üldkoosoleku otsusega. Nimelt juhul et kui Deutsche Bank AG aktsionärid otsustaksid põhikirja muutmise lausega „Juhatus võib ühendada ettevõtte Dresdner Bank AG-ga“, siis ei tuleks juriidilise isiku üldkoosolekule üllatusena hilisem vastav juhatuse otsus. Ent selline lähenemine välistab imperatiivse iseloomuga õiguse ühingu jagamisele ja muutmisele, millele on ette nähtud spetsiifiline toimumise laad – alates lepingust kuni raporteerimise-, auditeerimise- jms informatsiooni andmise kohustusele. Struktuuri puudutavate otsuste eelmäratlemine põhikirjaga on seetõttu välistatud kuna sellele vastavad seadusega väga rangelt reguleeritud üldkoosoleku kohustused.¹³²

Magistritöö autori hinnangul saaks aga juriidilise isiku kõrgema organi eelotsuse võtta seadusega kooskõlas ka juhul kui kõik olulised detailid ei ole paika pandud. Nimelt saaks kõrgema organi otsuse küsida ja ka vormistada detailide osas vahemikena või miinimum tingimustega, seeläbi tagades et otsuse tegijaks on siiski vastava otsustuspädevusega organ. Näiteks juhul, kui juriidilise isiku nõukogu annab nõusoleku, et juriidilisele isikule kuuluvad kinnisasja võib võõrandada minimaalse hinnaga x eurot ruutmeetri kohta, oleks otsuse olulised piisaval määral piiritletud ja annaks piisavad juhtnöörid juhatusele vastava otsuse rakendamiseks. Seejuures oleks tagatud juriidilise isiku huvid, et igapäevase majandustegevuse raamest väljuva tehingu osas on asjaolusid kõrgema organi poolt kaalutud ja tehinguks nõusolek antud. Samas aga on juhatusele võimaldatud teatav otsustusvabaduse lõpliku hinna ja tingimuste kokku leppimisel.

2.5.4. Kõrgema organi otsused

Praktikas on tavaline, et osaühingu osanikud või aktsiaseltsi aktsionärid on kursis ja osalevad äriühingu juhtimise suunamises. Kuigi juriidilise isikute puhul tulenevalt ÄS § 180 lg 1 kuulub osaühingu esindamine juhatuse pädevusse, on osanikel ÄS §-st 168 lg 2 alusel õigus otsustada ka juhatuse pädevusse kuuluvaid küsimusi. Eeltoodust on kohtupraktikas tuletatud osanike õigus kiita heaks osaühingu nimel sõlmitud leping, kui lepingu sõlmijaks oli isik, kel esindusõigus puudus näiteks juhatuse liige, kelle ametiaeg oli lõppenud.¹³³

¹³² M. Lutter, R. Leinekugel. Der Ermächtigungsbeschluss der Hauptversammlung zu grundlegenden Strukturmaßnahmen – zulässige Kompetenzübertragung oder unzulässige Selbstentmachtung? ZIP 1998, 805, lk 808.

¹³³ RKTko 3-2-1-50-14, p 12.

Problemaatiline oleks osanike poolt aga osaühingu esindusõiguse vahetu teostama asumine, näiteks seadusjärgse esindusõiguse enese pädevusse võtmine või osanike poolt valitud isiku, kes pole juhatuse liige, pädevusse selle andmine, kuna osanikud ei ole osaühingu esindusorganiks ning lubatud ei ole organi pädevuse üleandmine muule organile või isikule.¹³⁴ Seetõttu osanikel võib olla küll õigus üksikuid küsimusi otsustada mis üldjuhul juhatuse pädevuse hulka kuuluvad kuid osanike poolne vahetu esindusõiguse teostamine oleks seetõttu vastuolus pädevuse üleandmise keeluga.

Eesti kohtupraktikas on tõlgendatud pädevuse üleandmise lubatavuse piiritlemist näiteks ka juriidilise isiku audiitori valimise või revisjoni seadmise pädevuse andmisel juriidilise isiku juhatusele. Nimelt leidis kohus, et TsÜS § 31 lg 3 tuleneva pädevuse üleandmise keelu mõttega on vastuolus see, kui üldkoosolek volitab juhatust määrama juhatuse tegevuse kontrollimiseks revidendi. Küll ei ole aga seaduse mõttega vastuolus see, kui üldkoosolek otsustab revisjoni korraldada ja määrab revideeritava perioodi, otsustab revidendile makstava tasu suuruse ning annab juhatusele korralduse sõlmida revidendiga leping. Kohtu hinnangul on mittetulundusühingute seaduse § 34 lg 1 mõtteks anda revidendi või audiitori määramise otsustamine üldkoosoleku pädevusse. Seda saab järeldada, tõlgendades mittetulundusühingute seaduse sätteid süstemaatiliselt koostoimes teisi eraõiguslike juriidiliste isikute liike reguleerivate sarnaste seadusesätetega. ÄS § 168 lg 1 p 7, § 298 lg 1 p 5 ja § 328 lg 1 järgi on nii osaühingus kui aktsiaseltsis audiitori valimine samuti vastavalt osanike või aktsionäride üldkoosoleku pädevuses.¹³⁵ Viidatud tõlgendust on võimalik sarnaselt kohalda ka olukorras, kus üldkoosolek soovib audiitori valimist anda juhatuse otsustada tingimusel, et üldkoosolek teeb otsuse määrata audiitor, auditeeritav periood ja paneb paika muud olulised tingimused ning sealhulgas annab juhatusele korraldused tingimustele sobiva audiitoriga sõlmida leping.

Pädevuse üleandmise keelu mõttega ei ole vastuolus tehingute tegemise sõltuvusse seadmine emaühingu heakskiidust.¹³⁶ Kontserni ja tütarettevõtte vahelist õigussuhet ja sealset võimalikku varjatud juhtimist on lähemalt käsitletud Talis Tiiriku magistritöös, kus ta on leidnud, et keeruline on liigitada üht või teist tegevust varjatud juhtimiseks, mistõttu tuleb konkreetset tegevust hinnata üksikjuhtumi pinnal. Oluline on eristada emaühingu korraldusi

¹³⁴ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 149.

¹³⁵ RKTko 3-2-1-99-14, p 17 ja 18.

¹³⁶ TlnRnk 14.05.2013, 2-11-34349.

ja soove emaühingu nõuannetest. See tähendab, et tütarühingu juhtorgani liikmete poolt ei toimu mehaanilist tegutsemist kellegi teise juhiste järgi, vaid mõeldakse ja kaalutakse laekunud teave tütarühingu parema juhtimise kontekstis. Tütarühingu siseasjade korraldamine on vastava juriidilise isiku juhatuse liikmete pädevuses, mitte emaühingu. Siiski tuleb meele pidada, et emaühingul on õigus valida ja kutsuda tagasi tütarühingu juhatuse liikmed ja/või nõukogu liikmeid. Selleks, et tütarühingu juhatuse liikmed sooviksid vältida võimalikku vastutust, tuleks käituda põhimõtte kohaselt, et arvestada tuleb alati selle ühingu huvidega, millega ollakse kehtiva ametisuhtega seotud. Emaühingu korraldusi tütarühingule ei saa võtta iseenesest mõistetavalt.¹³⁷

¹³⁷ T. Tiirik, Varjatud juhtimine kontsernis. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2016, lk 59-61.

3. Pädevuse üleandmine kolmandate isikute volitamisel

3.1. Majandus ja kutsetegevuses tegutsev töötaja

Äriühingu tõhusaks funktsioneerimiseks ja efektiivsemaks juhtimiseks on osaline ülesannete teostamise ja otsuste langetamise delegeerimine hädavajalik, mis käib kaasas iga äriühingu tegevusega. Kui eelnevalt viidatud juriidilise isiku seadusjärgsel esindajal piisab esindusõiguse olemasolus veendumiseks fakti tuvastamiseks, et isik kuulub juriidilise isiku juhatusse või seda asendavasse organisse, siis juriidilise isiku tehinguline esindus tekib juriidilise isiku juhatuse või seda asendava organi poolt tehtava sellekohase tahtavaldusega, millega määratakse esindusõiguse ulatus ehk volituse andmisega.¹³⁸

Tavapäraselt antakse sellistes juhtudel tehingu tegemise õigus näiteks majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku töötajale, näiteks raamatupidajale või mõne osakonna juhile. Käibe selguse huvides on TsÜS § 116 lg sätestatud põhimõte, mille kohaselt eeldatakse majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku töötaja või muu isiku, kelle tegevuse ees majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik vastutab, poolt vastava majandus- või kutsetegevusega seotud tehingute puhul, et sellised tehingud on tehtud majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku nimel.¹³⁹ Nimetatud isikute puhul eeldatakse volituse olemasolu ning kolmandad isiku ei pea esindusõiguse olemasolu eraldi kontrollima.¹⁴⁰

Tehingu teostamise õiguse eeldamine võimaldab äritegevusel jätkuda ilma, et ettevõtte töötaja peaks iga toimingu jaoks eelnevalt küsima täiendavat nõusolekut seadusjärgse esindusõigusega juhatuse liikmelt. Selliste isikute puhul tehingu tegemise korral tuleb § 116 lg 2 kohaselt eraldi kontrollida, kas tehing on tulenevalt selle sisust ning tegemise asjaoludest seotud teise isiku majandus- või kutsetegevusega. Seda võib kindlasti eeldata tehingu tegemisel töötaja või muu ettevõttega seotud isikuga, kelle positsioon ettevõttes ongi suunatud selliste tehingute tegemisele või vahendamisele näiteks müüjad, kelnerid, pangatellerid või muud klienditeenindajad.¹⁴¹

¹³⁸ TsÜS § 118 lg 1.

¹³⁹ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 161, komm 3.2.

¹⁴⁰ RKTko 3-2-1-20-02, p 9.

¹⁴¹ P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 161, komm 3.2.

Isegi juhul, kui isikul on volitus teha teise isiku majandus- või kutsetegevuses kõiki tehinguid, mis on sellises majandus- või kutsetegevuses tavalised, ei või ta TsÜS § 121 lg 1 tulenevalt siiski eraldi volitusega võõrandada või koormata kinnisasja ega sõlmida laenulepingut. Nimetatud volitus hõlmab kõiki vastava majandus- või kutsetegevusega seotud tehinguid, välja arvatud tehinguid, mis väljuvad esindatava igapäevase majandus - või kutsetegevuse raamest.¹⁴² Seetõttu on kolmanda isiku huvides enne tehingu tegemist oluline veenduda kas tehtav tehing on mõistlikult vaadates seotud esindatava isiku tavapärase majandus- ja kutsetegevusega või väljub see igapäevase tegevuse raamest.

Juriidilise isiku töötajate puhul rakendatakse ka TsÜS § 118 lg-s 2 sätestatud talumisvolituse põhimõtet, mille kohaselt kui esindajana tegutseva isiku avaldused või käitumine mõjutavad teist isikut mõistlikult uskuma, et esindajana tegutsevale isikule on antud volitus tehingu tegemiseks, ning esindatav teab või peab teadma, et isik tegutseb tema nimel esindajana ja talub selle isiku sellist tegevust, siis loetakse, et esindatav on volituse andnud. Riigikohtu hinnangul tuleb TsÜS § 118 lg-s 2 sätestatud talumisvolitus kõne alla eelkõige majandus- ja kutsetegevuses pidevalt kasutatavate isikute puhul, kelle positsiooni ja ülesannete laadi arvestades võib tehingu teine pool mõistlikult eeldada, et sellele isikule oli volitus antud.¹⁴³ TsÜS seletuskirjas on nimetatud, et esindusõiguse ulatuse määrab esindatav, kuid talumisvolituse (eelno § 112 lg 4) ja ettevõtja kutse- või majandustegevuses kaupu müüva või teenuseid osutava isiku volituse korral (eelno § 114 lg 2) on volitus sellise ulatusega, mida vastavale fiktsioonile tuginev isik mõistlikult eeldada võis. Seega on TsÜS seletuskirja järgi tõlgendamise aluseks üldjuhul esindatava tõlgendus, talumisvolituse ja ettevõtja kutse- või majandustegevuses eeldatava volituse korral aga kolmanda isiku mõistlikkuse põhimõttest tulenev tõlgendus. Eelnõu lõppversioonis kaasati lõige, mis näeb ette ka võimaluse volitust tõlgendada volituse saaja poolt (TsÜS § 120 lg 2).¹⁴⁴

Juriidilise isiku juhtorgani poolt ülesannete delegeerimisel töötajate on kohtupraktikas toodud pädevuse üleandmise kohta täpsustus, et kui juhatuse liige on delegeerinud toimingute tegemise töötajale, on ta juhatuse liikmena kohustatud tagama, et töötaja poolt teostatavad

¹⁴² P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 111, komm 3.1.2.

¹⁴³ RKTko 3-2-1-72-13.

¹⁴⁴ Seletuskiri „Tsiviilseadustiku üldosa seaduse eelnõu 121 SE I“ juurde, lk 38. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/56e364a7-3ea9-3b57-80f7-7736809cdf05/Tsiviilseadustiku%20%C3%BCldosa%20seadus/>, 18.01.2017.

toimingud on tähtaegsed ja korrektsed. Juhul, kui juhatuse liikme poolt edasi delegeeritud toimingute teostamine on juriidilise isiku majandustegevust arvestades üks olulisemaid dokumente või lubasid, näiteks saasteluba, tegevusluba vms on juhatuse liikmel siiski kohustus kontrollida, et kas toiming saab teostatud või mitte. Juhul, kui juhatuse liige jätab kontrollimata ja tagamata, et toiming saab õigeaegselt tehtud, on juhatuse liige oma hoolsuskohustust eriti rängalt rikkunud. Tulenevalt TsÜS § 31 lg 3 teisest lausest ei saa juhatuse liige ei saa delegeerida vastutust ja peab hoolsuskohustusena tagama, et sarnaselt raamatupidamise korraldamisega saab ka mistahes muu delegeeritud toiming õigeaegselt sooritatud. Ehk juhatuse liige võib küll delegeerida toimingute teisele isikule kuid peab delegeeritud toimingute suhtes teostama järelevalvet.¹⁴⁵ Ka Riigikohtu üldkogu on leidnud, et juhtorgani liige ei saa anda üle oma pädevust ega vastutust, kuid võib oma käsundi täitmisel kasutada kolmandaid isikuid, jäädes sealjuures ise äriühingu ees vastutavaks, sealhulgas selles osas, mida käsundi täitmisel teeb kolmas isik.¹⁴⁶

Seetõttu pädevuse üleandmisel töötajatele või muule majandus- ja kutsetegevuses tegutsevale isikule ei ole seadusest tulenevalt juriidilise isiku seadusliku esindaja poolt antavate volituste ulatus piiratud ega ka volituse andmine konkreetset liiki tehingute tegemiseks keelatud, kuid see ei tohi viia juhatuse liikme poolt oma õiguste üleandmiseni kolmandale isikule, mis oleks vastuolus TsÜS § 31 lg-st 6 tuleneva piiranguga. Samuti ei saa ka mistahes õiguste delegeerimise juriidilise isiku juhtorgan üle anda kaasnevat vastutust juriidilise isiku ja ka kolmandate isikute ees.

3.2. Kolmanda isiku edasivolitamine

Sarnaselt töötajate volitamisega võib juriidilise isiku äritegevuse huvides olla vajalik ka mis tahes kolmandate isikute volitamine juriidilise isiku nimel juhtorgani ülesannete teostamiseks, näiteks välise õigusnõustaja või konsultandi kasutamisel. Asjaolu, et juhtorgani liige ei saa oma pädevust ega vastutust üle anda, ei keela juhtorgani liikmel kolmanda isiku abi kasutamist käsundi täitmisel.¹⁴⁷

¹⁴⁵ TlnRnk 19.05.2016, 2-14-11759.

¹⁴⁶ RKÜK 3-2-1-82-14 p 30-32.

¹⁴⁷ *Ibid.*

Juriidilise isiku juhtorgani poolt kolmandale isikule volituse andmine ei tohi aga toimuda ulatuses, mis oleks vaadeldav seadusjärgse pädevuse tervikuna üleandmisena kolmandale isikule, näiteks juhatuse liikme või liikmete poolt seadusjärgse esindusõiguse tervikuna üleandmine kolmandale isikule. See oleks vastuolus TsÜS § 31 lg-st 6 tuleneva juriidilise isiku juhtorgani pädevuse üleandmise keeluga. Kui juriidilise isiku juhatuse liige või liikmed nimetatud keeldu rikuvad, millena võib olla vaadeldav sealhulgas üldvolituse andmine osaühingu esindamiseks, on see käsitletav juhatuse liikme õigussuhtes osaühinguga tulenevate kohustuste rikkumisena, mis ei mõjuta kolmanda isikuga vastava volituse alusel tehtud tehingu kehtivust.¹⁴⁸

Pädevuse üleandmise keelu sätete konteksti silmas pidades tuleks pidada lubatavaks juhatuse liikme poolt kolmanda isiku volitamist juriidilise isiku esindamiseks konkreetses õigustoimingus.¹⁴⁹ Seega on kolmanda isiku volitamise lubatuse osas määravaks ennekõike volituse ulatus, et kas tegu on üksikute juhtorgani pädevusse kuuluvate tehingute tegemise õiguse andmisega kolmandale isikule või üldvolitusega. Käesoleva töö punktis 2.5.1. toodi välja, et lisaks juhtorgani poolt üle antava õiguste mahule ehk volituse sisule omab pädevuse üleandmise puhul olulist tähtsust ka üle antavate õiguste sisu. Viidatud asjaolu on sama oluline ja samaväärselt kohaldatav ka kolmandate isikute volitamise puhul. Vastavalt TsÜS § 120 lõikele 2 määrab tehingulise esindusõiguse (volituse) ulatuse esindatav. Volitust tõlgendatakse selliselt, nagu pidi esindatava tahteavaldust või käitumist mõistma isik, kellele volitus anti või kes avalikkusele suunatud tahteavaldusele või esindatava avaldusele või käitumisele tugineb. Seega kohaldatakse objektiivse tõlgendamise reeglit, mille kohaselt peab kaitset saama pool, kes põhjendatult tugines oma arusaamisele teise poole tahteavaldusest. Volitust tõlgendatakse kooskõlas selle tähendusega, kuidas teine pool sellest aru sai või pidi aru saama, sisuliselt tõlgendatakse nii, nagu sarnane mõistlik isik pidi volitust samadel asjaoludel mõistma.¹⁵⁰

Mare Kingo jõudis oma magistritöös seisukohale, et eelkõige tuleks volituse ulatuse tõlgendamisel lähtuda esindatava tahtest. Esindatava poolt tehinguga antud volituse puhul on tegemist ühepoolse tahteavalduse esitamisega. Seega ei saa tõlgendamisel lähtuda VÕS § 29 sätestatud lepingu tõlgendamise põhimõtetest. Esindatava tahteavalduse tõlgendamisel tuleb

¹⁴⁸ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 149-150.

¹⁴⁹ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2004, lk 148.

¹⁵⁰ I. Kull. Lepinguõigus I. Tallinn, 1999, lk. 40.

arvesse võtta, kas tahteavaldus on tehtud kindlale isikule või mitte, eristades kindlale isikule tehtud tahteavalduse puhul, kas tahteavalduse saaja tahet teadis või pidi teadma. TsÜS § 75 lõige 1 kohaselt tuleb kindlale isikule tehtud tahteavaldust tõlgendada vastavalt tahteavalduse tegija tahtele, kui tahteavalduse saaja seda tahet teadis või pidi teadma. Kui volitaja tegelik tahe ei ole volituse vastuvõtjale teada ega peagi teada olema, siis tuleb volitust tõlgendada nii, nagu volitust peab mõistma tahteavalduse saajaga sarnane mõistlik samadel asjaoludel. Tahteavaldust, mis ei ole tehtud kindlale isikule, tuleb tõlgendada vastavalt tahteavalduse tegija tahtele. Kui selline tahteavaldus on suunatud avalikkusele, tuleb seda tõlgendada nii, nagu mõistlik isik seda mõistma pidi.¹⁵¹

Osaühingu juhatuse poolt volituse andmine kolmandale isikule osaühingu esindamiseks ei ole üldjuhul käsitletav edasivolitamisenä TsÜS § 119 tähenduses, vaid eelkõige üksikute juhatuse pädevusse kuuluvate tehingute tegemise õiguse andmisena kolmandale isikule.¹⁵² Samas laialivalguva üldvolituse andmine osaühingu esindamiseks ei ühti seaduse mõttega ja on käsitletav juhatuse liikme õigussuhtes osaühinguga tulenevate kohustuse rikkumisena, kuid see ei mõjuta kolmanda isikuga vastava volituse alusel tehtud tehingu kehtivust.¹⁵³ Ühelgi juhul ei muutu konkreetse esindusõiguse saanud kolmas isik juriidilise isiku seadusjärgseks esindajaks.¹⁵⁴

Juhtorgan ega juhtorgani liige ei saa ei töötajate volitamisel ega mistahes teiste kolmanda isikute volitamisel delegeerida vastutust ja peab hoolsuskohustusena teostama üle antud toimingute suhtes järelevalvet tagamaks toimingute saab õigesti sooritatud. Juhtorgani liikmel ei ole võimalik ei pädevust ega vastutus täielikult üle anda ning kolmanda isikute kasutamisel käsungi täitmiseks jääb volitanud isik äriühingu ees vastutavaks, sealhulgas selles osas, mida käsundi täitmisel teeb kolmas isik.¹⁵⁵

Täiendavalt on kohtupraktikas välja toodud oluliseks aspektiks volituse lubatavuse kaalutluses see, et kas juhtorgani liige on oma pädevusest loobunud. Kohtuasja menetlemise käigus esitati apellatsioonis seisukoht, et volikirja puhul oli tegu juhatuse liikme õiguse

¹⁵¹ M. Kingo. Tehinguline esindus. Magistritöö. Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2007, lk 36.

¹⁵² P. Varul jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, § 119, kamm 3.1.1.

¹⁵³ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 149-150.

¹⁵⁴ K. Saare. K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2004, lk 148.

¹⁵⁵ RKÜK 3-2-1-82-14 p 30-32.

üleandmisega, mis on seaduse järgi keelatud ja seetõttu volikirja alusel sõlmitud leping oli tühine. Seisukohta analüüsides leidis kohus, et TsÜS § 31 lg 6 sätestatud keelu eesmärgiks on muuhulgas tagada, et äriühingu esindamisõigust juhatuse liikme poolt kolmanda isikuga sõlmitud kokkuleppe alusel üle ei anta. Seaduse mõttega ei ole vastuolus volituse andmine kolmandale isikule tehingute tegemiseks. Kuna ei olnud tõendatud, et volikirja väljastanud juriidilise isiku juhatuse liikmed oleksid oma pädevusest loobunud siis ei saanud kohtu hinnangul pidada volikirja alusel esindava isiku poolt tehtud tehinguid näiteks tema enda tehinguteks või temaga seotud teise ettevõtte tehinguteks, vaid neid tuli pidada selle juriidilise isiku tehinguteks.¹⁵⁶

Seega kaalutledes, et kas juriidiline isiku poolt kolmandale isikule väljastatud volitus võib olla vastuolus TsÜS § 31 lg 3 ja lg 6 tulenevad pädevuse üleandmise keeluga tuleb vaadata esmalt, et kas tegu on konkreetse tehingu või toimingu jaoks antud volitusega või laialdase üldvolitusega, teiseks mis on volituse sisu. Peale selle tuleb hinnata ka seda kas volituse puhul on väljastanud juhtorgan ise siiski kontrolli ja järelevalvet teostanud ning kas juhtorgan on volituse väljastamisega üle antud pädevusest tervikuna loobunud.

¹⁵⁶ TlnRnk 10.03.2016, 2-13-20579.

4. Pädevuse üleandmise keelu rikkumise tagajärjed ja vastutus

4.1. Juhtorgani vastutus

Juhul, kui juhtorgani liige on rikkunud pädevuse üleandmise keeldu ja ei tegutse hoolsusega, mida tavaline mõistlik inimene taolises ametis sarnastel tingimustel ilmutaks, siis võib teda riigikohtu hinnangul pidada hoolsuskohustust rikkunuks, mis võib kaasa tuua vastutuse ÄS § 315 lg 1 järgi.¹⁵⁷ TsÜS § 108 lg-st 1 tuleneb juhatuse liikme kohustus toimida tsiviilõiguste teostamisel ja tsiviilkohustuste täitmisel heas usus. Viimati nimetatust tuleneb juhatuse liikme kohustus vältida oma tegevuses enda ja aktsiaseltsi huvide konflikti.¹⁵⁸

Hoolsuskohustuse hulka kuulub samuti nõ mõistlikkuse printsiip. VÕS-i § 7 sätestab, et võlasuhtes peetakse mõistlikuks seda, mida samas olukorras heas usus tegutsevad isikud peaksid tavaliselt mõistlikuks. Mõistlikkuse hindamisel arvestatakse võlasuhte olemust ja tehingu eesmärki, vastava tegevus- või kutseala tavasid ja praktikat ning muid asjaolusid. Kuigi VÕS-i §-is 7 sisalduva mõistlikkuse põhimõtte eesmärk ei ole olnud sätestada kohustust juhatuse liikmel käituda VÕS-i mõistlikkuse printsiibist lähtudes, on kohtud siiski asunud kasutama seda põhimõtet juhatuse liikme hoolsusstandardi määratlemisel.¹⁵⁹

Mõistlikkuse puhul tuleb eelkõige arvestada võlasuhte olemust ja tehingu eesmärki¹⁶⁰ kuid seadus lisab samuti täiendava kriteeriumi, et juhatuse liige peab toimima üldiselt tunnustatud kutseoskuste tasemel.¹⁶¹ Seega ei päästa vastutusest rumala (ja varatu) isiku määramine juhatuse liikmeks, pigem võib see viia hoopis tema määratud organi liikme vastutusesse, sest nood ise ei pruugi olla täitnud hoolsusstandardit sellise juhatuse liikme ametisse määramisel.¹⁶²

Üldine hoolsuskohustus on ühtlasi kriteeriumiks, mille täitmisest või rikkumisest sõltub juhtorgani liikme võimalik vastutus juriidilise isiku ees. Üldise hoolsuskohustuse kriteeriumiga on tagatud, et ainuüksi juriidilisele isikule tema juhtimisest tekkinud kahjulik

¹⁵⁷ RKTko 3-2-1-41-03, p 10.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ K. Madisson jt (koost). Juhatuse liikme vastutus. Tallinn: Äripäeva kirjastus 2014, lk 47.

¹⁶⁰ P. Varul jt (koost). Võlaõigus I, Üldosa. Kommenteeritud väljaanne, Tallinn, Juura 2006. § 7.

¹⁶¹ VÕS § 620 lg 2.

¹⁶² K. Madisson jt (koost). Juhatuse liikme vastutus. Tallinn: Äripäeva kirjastus 2014, 48.

tagajärg või loodetud positiivse tulemuse saabumata jäämine ei ole aluseks juhtorgani liikme vastutusele juriidilise isiku ees. Kahjulik tagajärg või soovitud positiivse tulemuse saabumata jäämine võivad esineda ka juhtorgani poolt üldise hoolsuskohustuse nõuetekohase täitmise korral (teingu tegemisel, mis hetkel on juriidilisele isikule kahjulik, kuid pikemas perspektiivis toob kasu). Juhtorgani liikme käsundilaadsest võlaõiguslikust suhtest juriidilise isikuga tuleneb, et VÕS § 24 lg 1 alusel ei ole juhtorgani liige oma kohustusi juriidilise isiku ees rikkunud, kui ta on tulenevalt üldise hoolsuskohustuse sisust teinud tulemuse saavutamiseks kõik mõistlikult võimaliku.¹⁶³

Olukorras, kus juhatuse liige eelistab lepingu sõlmimise korraldamisel ja selle alusel hiljem väljamaksete tegemisel enda kontrolli all oleva äriühingu huve teise lepingupoole, kelle juhatuse liikmeks ta samal ajal on, huvidele, võib seda pidada lojaalsuskohustuse rikkumiseks.¹⁶⁴ Esindaja lojaalsuskohustus esindatava suhtes on esindatava ja esindaja vahelises sisesuhtes reeglina keskseks kohustuseks. Lojaalsuskohustuse sisuks on esindaja kohustus tegutseda esindatava huvides esindaja jaoks parima kasuga ning vältida huvide konflikti tekkimist või muul viisil esindatava huve kahjustavate tehingute tegemist. Lojaalsuskohustuse üldiseks allikaks on VÕS § 620 lõige 1, mida saab analoogia alusel kohaldada ka muudele kui lepingu alusel tekkivatele käsundisarnastele suhetele, mille sisuks on teise isiku esindamine.¹⁶⁵

Sisesuhtest tuleneva kohustuse rikkumine võib lojaalsuskohustuse rikkumise ning sellega seotud huvide konfliktis tegutsemise kõrval seonduda ka eelnevalt viidatud esindaja sisesuhtest tuleneva hoolsuskohustuse rikkumisega. Hoolsuskohustuse rikkumise juhud erinevad lojaalsuskohustuse rikkumisest eelkõige selle poolest, et need ei eelda esindaja kokkumängu tehingu teise poolega. Sisuliselt piisab hoolsuskohustuse rikkumiseks esindaja poolt esindatavale objektiivselt kahjuliku tehingu tegemisest või sisesuhtes esindaja tegevusele seatud piirangute eiramisest.¹⁶⁶

Eeltoodu kohaldub sarnaselt ka juhtorganiks olevale nõukogu liikmele. Ühinguõiguslikult on äriühingu nõukogu liikmeks olek sarnaselt juhatuse liikmeks olekuga käsundilaadne õigussuhe äriühingu ja nõukogu liikme vahel. Vähemalt üldjuhul on nõukogu liikmel

¹⁶³ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. *Juridica* 2010/7, lk 481-490.

¹⁶⁴ RKTko 3-2-1-40-13, p 27.

¹⁶⁵ RKTko 3-2-1-39-05, p 14.

¹⁶⁶ M. Käerdi. Sise- ja välissuhte eristamine esindusõiguse teostamisel. *Juridica* 2010/7, lk. 517-522.

äriaseadustikus sätestatud kohustused üksnes aktsiaseltsi, mitte aga aktsionäride suhtes ja nõukogu liige vastutab nende kohustuste rikkumise korral vaid aktsiaseltsi, mitte aga aktsionäride ees. Nõukogu on eraldiseisev juhtorgan, mitte aktsionäride üldkoosoleku esindaja. Nõukogu liikmel on hoolsus- ning lojaalsuskohustus aktsiaseltsi, mitte aktsionäride ees.¹⁶⁷

4.2. Tehingu kehtivus

Eelnevatest peatükkides analüüsitud juriidilise isiku juhtorgani pädevuse seotuse ja pädevuse üleandmise piirangus on osade punktide raames lühidalt käsitletud kaasnevaid tagajärgi, kus on ära märgitud kohtupraktika seisukoht, et TsÜS §-i 31 lg 3 üleandmise keeldu rikkuvat tehingut tuleb pidada seadusvastaseks.¹⁶⁸ Kuna pädevuse üleandmise keeldu rikkuv tehing on vastuolus ka heade kommetega ja rikub avaliku huvi tõttu kehtestatud sätet, näiteks siinkohal kolmandate isikute õigustatud ootusi, on juriidilise isiku organi otsus, mis seda keeldu rikub, TsÜS § 38 lg 2 alusel tühine. Samuti on tühine ka teise isiku nimel esindusõiguseta tehtud tehing ehk näiteks olukord kus juriidilise isiku mõni muu organ kui esindusorganiks olev juhatus on teinud tehingu, mis ei kuulu tema pädevuse hulka, siis on TsÜS § 129 lg 1 alusel nimetatud tehing esindusõiguse puudumise tõttu tühine. Nimetatud tehing on aga kehtiv kui juriidiline isik, kelle nimel esindusõiguseta isik tehingu tegi, selle hiljem heaks kiidab. Tagantjärele heaks kiitmise võimalus kehtib ka juriidilise isiku välissuhtes ehk kolmandate isikute poolt esindusõiguseta tehingu tegemisel või juhul kui õigustamata isikul ei olnud eseme käsutamiseks õigustatud isiku eelnevat nõusolekut.¹⁶⁹

Kuigi üldiselt tuleb kõiki juhatuse liikme esindusõiguse piires tehtud tehinguid lugeda kolmandate isikute suhtes kehtivaks, saavad äriühingu sisesuhtes toimunud rikkumised omada siiski tähendust ka ühingust väljapoole ja mõjutada kolmandate isikutega sõlmitud tehingute kehtivust juhul, kui tehing tehakse vastuolus esindatava huvidega ja kolmas isik on rikkumise suhtes pahauskne, st teab või peab rikkumisest teadma.¹⁷⁰

¹⁶⁷ RKKKo 3-1-1-98-15.

¹⁶⁸ RKÜK 3-2-1-82-14 p 30-32.

¹⁶⁹ TsÜS § 114 lg 2.

¹⁷⁰ RKTCo 3-2-1-110-15, p 11

Riigikohus on leidnud, et tehingu tühisuse tuvastamise vajaduse väidete puhul tuleb arvesse võtta ka privaatautonoomia põhimõtet ning äriühingu juhtimise ökonoomia kaalutlusi. Privaatautonoomia tähendab muuhulgas äriühingu vabadust valida, millisel viisil ja mis vormis ta oma tehinguid ja majandustegevust läbi viib, kui seadusega ei ole tema tegevusele mingeid konkreetseid piiranguid seatud. Seega on äriühingul pädevus tuvastada tema enda organi poolt vastuvõetud otsuse tühisus. Sealhulgas on kolleegium leidnud, et TsÜS § 31 lg 3 lause 2 sättest, mille kohaselt ei või juriidilise isiku organi pädevust üle anda muule organile või isikule, tuleneb muuseas, et juhatuse ülesandeid saab täita üksnes juhatus ning kui äriühingu juhatus jätkab pärast ametiaja lõppu juhatuse ülesannete täitmist ning nõukogu seda mitte üksnes ei talu, vaid selle heaks kiidab, siis tuleb juhatuse liikmete ametiaeg lugeda pikendatuks.¹⁷¹

Juriidilist isikut ehk esindatavat kaitseb TsÜS §-s 131 sätestatud tehingu tühistamise võimalus, samuti volituse lõpetamise võimalus. Tehingu tühistamise õiguse tekkimine TsÜS § 131 alusel eeldab, et tehingu teine pool teadis tehingu tegemise ajal esindaja poolsest kohustuste rikkumisest või pidi sellest teadma. See eeldus on eelkõige täidetud esindaja ja esindatava kuritahtliku ning omavahel kooskõlastatud käitumise puhul, s.t siis, kui esindaja ning tehingu teine pool tegutsevad ühiselt ning kooskõlastatult esindatava huvide kahjustamise või tema arvel õigustamatu eelse saamise eesmärgil. Tehingu teise poole teadmise ning teadma pidamise tõendamine ei ole problemaatiline ka TsÜS § 131 lõike 1 teises lauses nimetatud juhtudel, kui esindaja tegutseb mõlema tehingupoole esindajana või teeb tehingu iseendaga.¹⁷²

Tehingu tühistamise õiguse all TsÜS § 131 tähenduses mõeldakse seejuures TsÜS §-s 90 reguleeritud kujundusõigust, mille abil on esindataval, kelle suhtes sisesuhtest tulenevate kohustuste rikkumine toimus, võimalik saavutada esindaja poolt tema nimel tehtud tehingu kehtetuks muutumine.¹⁷³ Tehingu tühistamise õiguse tekkimine TsÜS § 131 alusel eeldab esmalt esindamise aluseks olevast õigussuhtest tulenevate kohustuste rikkumist esindatava poolt. Selle all tuleb mõista selliste sisesuhtest tulenevate kohustuste rikkumist, mis määravad, milliseid tehinguid, millisel viisil ning millistel tingimustel esindaja esindatava nimel teha võib, või sätestavad teatavaid piiranguid ja keelde esindaja tehtavatele tehingutele.

¹⁷¹ TlnRnk, 15.02.2008, 2-06-33169.

¹⁷² M. Käerdi. Sise- ja välissuhte eristamine esindusõiguse teostamisel. *Juridica* 2010/7, lk. 517-522.

¹⁷³ *Ibid.*

Sellised piirangud ja keelud võivad olla konkreetsed, näiteks kohustus kooskõlastada teatava tehingu tegemine eelnevalt muu isiku või organiga, näiteks ÄS § 317 lg-st 1 tulenev juhatuse liikme kohustus saada igapäevase majandustegevuse raamest välja teingu tegemiseks nõukogu nõusolek või keeld sõlmida lepinguid, millega võetakse esindatavale ettenähtust suuremaid rahalisi kohustusi.¹⁷⁴

Omaette küsimus on kolmanda isiku hea- ja pahauskne käitumine. Käesoleva töö punktis 2.2. käsitletud juhtorgani sisesuhtes esinevate esindusõiguse piirangute puhul eristati piiranguid, mida on võimalik äriregistrisse kanda, näiteks ühine esindusõigus, ja piirangud mida ei ole võimalik äriregistrisse kanda. Viimaste puhul selgitati, et nendes ei ole mingisugust õiguslikku tähendust väljapoole ehk sõltumata nende olemasolust on nende täitmisest ja rikkumisest tekkiv tehing alati kehtiv. Kui juhtorgani siseselt esinevad mistahes piirangud ei pea heauskne kolmas isik nendest teadlik olema, mistõttu tema jaoks on tehing kehtiv. Õiguslikult on vaieldav, kas esindusõiguse piirangutel, mida ei saa kanda äriregistrisse, võib olla mõju seadusjärgse esindaja poolt tehtud tehingu kehtivusele, kui osaühinguga tehingut tegev kolmas isik on sellise piirangu suhtes pahauskne, st on nimetatud piirangust teadlik või peab teadlik olema. ÄS § 181 lg 2 näeb ette osaühingu juhatuse liikmete piiramatut esindusõigust. Seevastu TsÜS § 131 kohaselt võiks osaühingul, mille juhatuse liige on rikkunud mõnda sisesuhtes tulenevalt kohustus olukorras, kus tehingu teine pool on nimetatud asjaolu suhtes pahauskne, olla õigus tühistada vastav tehing. Kuigi õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, mille kohaselt on ÄS § 181 lg 2 käsitletav erinormina TsÜS § 131 suhtes, on nimetatud tõlgendus problemaatiline. ÄS § 181 on üle võetud Euroopa Liidu esimesest ühinguõiguse direktiivist (direktiiv 2009/101/EÜ)¹⁷⁵, mille harmoniseerimisel on liikmesriigid kohustatud tagama, et lõik juhatuse liikme poolt äriühingu nimel tehtud tehingud on kehtivad. Samas on direktiivi eesmärk kaitsta üksnes heauskset kolmandat isiku. Kehtiva tsiviilõiguse süsteemi kohaselt ei ole tehingu pool kaitsmisväärne, kui ta on pahauskne.¹⁷⁶

¹⁷⁴M. Käerdi. Sise- ja välissuhte eristamine esindusõiguse teostamisel. Juridica 2010/7, lk. 517-522.

¹⁷⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 16.09.2009 direktiiv 2009/101/EÜ tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks asutamislepingu artikli 48 teises lõigus osutatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised võrdväärseteks. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0101&from=ET>, 31.03.2017.

¹⁷⁶ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 155-156.

Praktikas on küsimus, millal esindaja kaudu tehtava tehingu teine pool teab või peab teadma esindaja poolsest esindusõiguse kuritarvitamisest või sisesuhtest tulenevate kohustuste või piirangute rikkumisest, juba põhjustanud vaidlusi. Sellest on muuhulgas puudutatud tehingud, mille teevad juriidilise isiku juhatuse liikmed, kelle õigus esindada juriidilist isikut peaks õiguskäibe kiiruse ja kindluse huvides olema põhimõtteliselt piiramatult. Kuna kohtupraktikas ei ole sisesuhtest tulenevate piirangute kontrollkohustuse ning nendest piirangutest teadma pidamise kriteeriumide kohta seisukohad välja kujunenud, valitseb TsÜS §-st 131 lähtuva tühistamisriskiga seoses suur ebakindlus, mis takistab normaalset õiguskäivet. Sisesuhtest tulenevate piirangute rikkumisest teadma pidamist võiks tunnustada üksnes siis, kui tehingu tingimuste või selle tegemisega seotud erandlike asjaolude tõttu on tehingu teisele poolele selge, et esindaja kuritarvitab esindusõigust.¹⁷⁷

4.3. Vastutus välissuhtes ja kolmandale isikule tekitatud kahju eest

Juhul, kui kolmandale isikule on juriidilise isiku organi või tema liikme poolt tekitatud õigusvastaselt kahju on vajalik määratleda, et millal on juriidiline isik vastutav nimetatud kahju eest ning millal tuleb võlgnikuks lugeda vastavat organi liiget ennast. Õigusvastaselt tekitatud kahju lugemine juriidilise isiku poolt tekitatud kahjuks ei seonu konkreetse organi liikmel esindusõiguse olemasoluga juriidilise isiku nimel tegutsemiseks. Tähtsust omab vaid asjaolu, et tegemist on organi liikmega ning viimane on õigusvastaselt käitunud seoses tema pädevusse kuuluvate ülesannete täitmisega. TsÜS § 31 lg 5 kohaselt saab nimetatud juhul lugeda vastava organi liikme poolt õigusvastaselt tekitatud kahju juriidilise isiku enese poolt tekitatud kahjuks. Tegemist ei ole juriidilise isiku vastutusega mitte teise isiku eest, vaid tema enda vastutusega.¹⁷⁸

Juriidilise isiku vastutusega seoses on oluline selgitada, kas juriidilise isiku kõik kohustused välissuhtes on ühtlasi ka juriidilise isiku juhatuse liikmete kohustusteks juriidilise isiku ees. Juriidiline isik on võimeline ise teda esindavate füüsiliste isikute kaudu õigustehinguid tegema, õigusi omandama ja omama, kohustusi võtma ja täitma. Õiguste kandja, nagu ka kohustuste omistusobjekt on juriidiline isik ise. Juriidilise isiku kohustuste täitmise eest peavad hoolitsema tema esindusorganid. Juriidilise isiku õiguslik kohustus konkretiseerub

¹⁷⁷ M. Käerdi. Sise- ja välissuhte eristamine esindusõiguse teostamisel. *Juridica* 2010/7, lk. 517-522.

¹⁷⁸ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2004, lk 169.

seega sisemiselt pädeva organiliikme käitumiskohustuses; iga juriidilise isiku kohustus viitab juriidilise isiku sisemisele pädevusjaotusele. Juhatuse liikme käitumiskohustus on sisemine kohustus. Väliselt jääb kohustatuks ikkagi juriidiline isik ise.¹⁷⁹

Ka Eesti õiguses on omaks võetud Saksa õiguse põhimõte, millega omistatakse näiteks juhatuse liikme tegematajätmine või viivitus juriidilisele isikule Saksamaa tsiviilseadustiku *Bürgerliches Gesetzbuch*¹⁸⁰ (edaspidi: BGB) § 31 või § 278 alusel. Olukord, kus kõik juriidilise isiku kohustused on jaotatud tema organite ja organi liikmete vahel ning kus iga kohustuse rikkumise korral saab rääkida konkreetse organiliikme sisemisest käitumiskohustuse rikkumisest, eksisteerib üksnes ideaaljuhul. Võib tekkida olukord, kus ükski juriidilise isiku esindusorgani liikmetest ei ole oma kohustusi justkui rikkunud, kuid juriidiline isik on sellele vaatamata toime pannud kohustuse rikkumise. Sellisel juhul saab juriidilise isiku esindus- ja või juhtorganile ette heita ebapiisavat organisatsioonilist töökorraldust, millest tulenevalt on juriidiline isik oma kohustused täitmata jätnud ning mis toob kaasa vastutuse juriidilisele isikule enesele. Organisatsiooni süü võib antud olukorras seisneda selles, et juriidiline isik on oma käsunditäitjat või organi liiget liigselt usaldanud või ülesannetega koormanud, nii et nimetatud isikul on võimatu kõiki ülesandeid hoolikalt täita, või siis selles, et vastutus on ettevõtja sees liiga kaugele alla delegeeritud.¹⁸¹

Organisatsioonilised puudused võivad seonduda ka juhatuse sisemiste kohustustega juriidilise isiku ees. Juhatusel lasuvate juhtimisülesannete hulka kuulub kindlasti ka organisatsiooniliste tingimuste loomine selliselt, et ühing oleks suuteline täitma temal lasuvaid, sealhulgas ühingu poolt enesele võetavaid kohustusi. Nimetatud kohustust peab juhatuse liige täitma vastavalt temalt nõutavale hoolsusmäärale. Organisatsioonilisest puudusest on õige rääkida juhul, kui juhatuse poolt oma kohustuste nõuetekohane täitmine ei taga juriidilise isiku kohustuste juriidilise isiku kohustuse vastavat täitmist.

Vaatamata asjaolule, et juriidiline isik tegutseb suhetes kolmandate isikutega peamiselt oma esindusorgani liikmete kaudu, ei pruugi juriidilise isiku iga kohustus väljenduda üheselt

¹⁷⁹ K. Saare. Esindusorgani liikme käitumise omistamisest eraõiguslikule juriidilisele isikule seoses vastutuse küsimusega. 2003 Juridica nr 10, lk 673-683.

¹⁸⁰ Saksamaa tsiviilseadustik Bürgerliches Gesetzbuch BGB1. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738 -BGB1. I S. 3719. Arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html>, 01.03.2017.

¹⁸¹ K. Saare. Esindusorgani liikme käitumise omistamisest eraõiguslikule juriidilisele isikule seoses vastutuse küsimusega. 2003 Juridica nr 10, lk 673-683.

juhatuse liikme kohustuses juriidilise isiku ees. Samas ei vabasta selline organisatsiooniline puudus juriidilist isikut kohustusest hüvitada vastava kohustuse mittenõuetekohase täitmisega kolmandale isikule tekitatud. Eeltoodu tuleneb juriidilise isiku väliste ja sisemiste suhete sõltumatuse põhimõttest.

Õiguskirjanduses ollakse seisukohal, et juhul, kui esinevad organisatsioonilised puudused ja selle tagajärjel tekib kahju kolmandale isikule, vastutab kahjukannatanu ees üksnes juriidiline isik. Juriidilise isiku juhatuse liige/liikmed, kellel lasub organisatsiooniliste abinõude rakendamise ja kontrolli kohustus, ei vastuta mitte kolmanda isiku, vaid üksnes sisesuhte alusel juriidilise isiku enese ees (regressi korras) tingimusel, et juhatuse liige on rikkunud omapoolset hoolsuskohustust. Ka TsÜS kohaselt vastutab organisatsiooniliste puuduste tõttu kolmandale isikule tekkinud kahju korral kolmanda isiku ees üksnes juriidiline isik.¹⁸²

4.4. Vastutusest vabanemine

Juriidilise isiku juhatuse liikme varaline vastutus juriidilise isiku ees on isiklik ja piiramatu. Kui oma kohustusi on rikkunud mitu juhatuse liiget, vastutavad nad juriidilise isiku ees solidaarselt.¹⁸³ TsÜS § 37 lõike 1 kohaselt välistatakse juriidilise isiku juhatuse liikme vastutus sisesuhtes, kui juhatuse liige tegutseb vastavalt juriidilise isiku üldkoosoleku või muu pädeva organi õiguspärasele otsusele.¹⁸⁴

Tekib küsimus, millal on tegemist juhatusest kõrgemal seisva organi õiguspärase otsusega. Õiguspärane on otsus, mis vastab nii vormiliselt (sh menetluslikult) kui ka sisuliselt seaduse nõuetele. Juhatuse liige peaks olema kohustatud hindama enne omapoolset sooritust temast kõrgemalseisva organi otsuse õiguspärasust, eelkõige tuvastama, kas selle otsuse puhul esineb asjaolusid, mis võivad anda alust otsuse kehtetuks tunnistamiseks ja/või tühistuse tuvastamiseks.¹⁸⁵ Kõrgemalseisva organi otsuse õiguspärasuse hindamise kohustus tuleneb juhatuse liikme üldisest hoolsuskohustusest. Seega, kui juhatuse liige teadis või pidi teadma, et kõrgemalseisva organi otsus ei vasta seadusele, kuid sellest hoolimata tegutseb vastavalt sellele otsusele, vastutab ta juriidilise isiku ees seoses hoolsuskohustuse rikkumisega. Selleks

¹⁸² *Ibid.*

¹⁸³ TsÜS § 37 lg 1.

¹⁸⁴ K. Saare. Esindusorgani liikme käitumise omistamisest eraõiguslikule juriidilisele isikule seoses vastutuse küsimusega. 2003 Juridica nr 10, lk 673-683.

¹⁸⁵ TsÜS § 38.

aga, et välistada TsÜS § 37 lõike 1 teise lause mitmeti tõlgendamise võimalus, tuleks seda sätet täpsustada.¹⁸⁶

Kuigi Eesti õiguse üldreegli ehk ÄS § 315 lg 2 teise lause kohaselt vabaneb juhatuse liige vastutusest, kui ta tõendab, et on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega, siis Autorollo kaasusega¹⁸⁷ tegi riigikohus siiski veel ühe vajaliku märkuse, mis näeb ette, et kuna käsundita asjaajajana tegutsemine ei anna faktilisele ühingujuhile juhatuse liikme seadusest tulenevat pädevust, siis ei saa faktilisele ühingujuhile omistada kohustuse rikkumisi, mida saab omistada ainult äriühingu juhatuse liikme pädevusega isikule. Näiteks ei saa faktilisele ühingujuhile omistada ÄS § 180 lg 51 esimeses lauses sätestatud kohustuse - esitada osaühingu püsiva maksejõuetuse korral osaühingu pankrotiavaldus - rikkumist. Taoline käsitus on mõistlik ja õiglane, sest antud sätet grammatiliselt tõlgendades ei ole varjatud juhil pädevust esitada kohtule pankrotiavaldust, sest kui tegemist on ettevõtte püsiva maksejõuetusega, on pankrotiavalduse kohustatud esitama ettevõtte juhatuse liikmed või likvideerijad, mistõttu ei saa rääkida ka mehaaniliselt kõikide kohustuste ülekandumisest faktilisele ühingujuhile. Seaduse eesmärgiks on olnud, et pankrotiavalduse saab esitada siiski ainult *de jure* juhatuse liige.¹⁸⁸

Seega pädevuse üleandmise keelu rikkumise puhul juhtorgani liikme võimalikus vastusest vabanemise küsimuses on eelkõige tähtis, et kas juhtorgani liige on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega või mitte, sealhulgas kas juhtorgani liige teadis või pidi teadma, et vastava otsuse langetamine on õigusvastane.

¹⁸⁶ K. Saare. Esindusorgani liikme käitumise omistamisest eraõiguslikule juriidilisele isikule seoses vastutuse küsimusega. 2003 Juridica nr 10, lk 673-683.

¹⁸⁷ RKTko 3-2-1-181-15.

¹⁸⁸ T. Tiirik, Varjatud juhtimine kontsernis. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2016, lk 39.

Kokkuvõte

Käesoleva juriidilise isiku juhtorgani ja juhtorgani liikme pädevuse seotust käsitleva magistritöö uurimise eesmärgiks oli juhtorgani ja juhtorgani liikme pädevus ja TsÜS § 31 lg-st 3 tulenev keeld organi pädevust üle anda ja § 31 lg-st 6 tulenev keeld organi liikme õigusi üle anda. Magistritöö uuris üleandmise keelu regulatsiooniga seotud piirangute kehtestamise eesmärgi ja mil määral piiranguid neid eesmärgi täidavad, seejuures pidades silmas kolmandate isikute õigustatud ootusi, et kui äratuntav või läbipaistev peaks olema juriidilise isiku sisemine juhtimisstruktuur kolmandatele isikutele.

Juriidilise isiku igal organil on äriühingu majandustegevuses funktsioneerimiseks oma roll, milleks on neile antud üle õigused ja kohustused ning jaotatud ära pädevus langetada äriühingu tegevust puudutavaid otsuseid. Funktsioonide jaotus organite vahel suurendab sõltumatust teistest organitest või kolmandatest isikutest, samuti tagab õigusselguse juriidilise isiku välis- kui sisesuhtes.

Peamised juriidilise isiku pädevuse tasandid on esindamine, juhtimine, järelevalve- ja kontroll, mille teostamise õigused on määratud erinevatele organitele. Vahetut juhtimist teostavaks organiks ja seaduslikuks esindajaks on juhtorganiks olev juhatus või seda asendav organ. Esindamis- ja juhtimisfunktsiooni täitmise raames on juhatuse liige kohustatud täitma sealhulgas nii juhatuse kui organi pädevuse hulka kuuluvaid kohustusi kui ka kohustusi, mis on individuaalsema iseloomuga ja kohalduvad juhatuse liikmele üksinda. Juhtorgani nõukogule peamised seadusest tulenevad kohustused on strateegiline juhtimine ehk tegevuse planeerimine ning juhtimise korraldamine ja järelevalve. Isegi kui osaühingut juhivad lisaks juhatusele ka osaühingu osanikud, siis ei ole osanikud siiski juhatusest osaühingu juhtorganiks vaid osanike roll on olla kõrgemaks juhtimistasandiks. Eelkõige on pädevuse üleandmise keeldu reguleerivate sätete adressaatidena silmas peetud juhtorgani liikmeid, mitte üldkoosolekul osalevaid liikmeid.

Kahetasandiline ühingujuhtimise peamiseks eesmärgiks on juhtimise ja järelevalve funktsioonide eristamist. Funktsioonide lahususe eesmärgi püstitamist saab samuti kasutada lähtekohana pädevuse võimalikul üleandmisel näiteks juriidilise isiku sisesuhtes küsides kas mistahes soovitatav pädevuse üleandmine, piiramine või muu sarnane toiming järgib viidatud eesmärki. Kui funktsioonide lahusus võimaldab selgemat piiri hoida juriidilise isiku

sisesuhtes tekkiva pädevuse suhtes siis läbipaistvus ja avalikustamine on ühenduslülits ettevõttesisese ja -välise juhtimise vahel. Läbipaistvus tähendab eelkõige seda, et kõik osapooled teavad, kuidas organisatsioon tegutseb ning millised on reeglid ja kokkulepped, mis võivad erinevaid huvigruppe ja nende huvide rahuldamist kuidagi mõjutada. Kolmandatel isikutel on õigustatud ootus ja usaldus, et kättesaadav informatsioon on õige ja asjakohane ning ta võib sellele tugineda. Liikmesriikide üleselt informatsiooni kättesaadavuse tagamise osas ehk ka juriidiliste isikute struktuuride läbipaistvuses esineb märkimisväärsed erinevusi, mis vajavad lahendamist ja ühtsustamist. Samas Eestis on kolmandatel isikul läbipaistvus hästi tagatud kuna neil on võimalik lihtsalt kätte saada äriregistri andmetel. Peatselt on rahapesu ja terrorismi tõkestamise valdkonnas kehtstatavate muudatustega kolmandatel isikutel oluliselt lihtsam kätte saada ajakohaseid andmeid juriidilise isiku struktuuri kohta ja tekib suurem kindlus, et kellega ta ärisuht sõlmima asub. Seda eriti arvestades et praktikas on tegelik kasusaaja tihti see, kes juriidilise isiku tegelikku juhtimist teostab või juhtimist oluliselt mõjutab. Põhjuseid, miks juriidilise isiku faktiline ja tegelik juhtimisstruktuur ei ühti, võib olla mitmeid. Tegelike juhtide varjamist kasutatakse sealhulgas selleks, et teatud piirangutest kõrvale hoiduda, näiteks ärikeeld või konkurentsikeeld, kui ka varade peitmiseks, maksupettuseks, rahapesu või terrorismi rahastamiseks ja korruptiivsetel eesmärkidel.

TsÜS § 31 lg 3 ja lg 6 alusel loodud pädevuse ja õiguste üleandmise keelu eesmärk on vältida juriidilise isiku enese kui ka kolmandate isikute õigustatud huve silmas pidades ettekirjutatud juhtimisstruktuuride kompetentsi juriidilise isiku sisest ümberjagamist ning tagada ka kolmandatele isikutele juriidilise isiku otsustusmehhanismide läbipaistvus ja suurem õiguskindlus. Üheks keelu eesmärgiks pidada nii juhtorgani esindusõiguse kuritarvitamise välistamist kui ka variisikute vähendamist.

Vaatamata pädevuse üleandmise keelule on äriühingu tõhusaks funktsioneerimiseks ja efektiivsemaks juhtimiseks osaline ülesannete teostamise ja otsuste langetamise õiguse delegeerimine hädavajalik nii sise- kui välissuhtes, mistõttu pädevuse teataval määral üleandmine käib kaasas iga juriidilise isiku äritegevusega.

Seadusega ei ole piiratud võimalus kehtestada juriidilise isiku siseselt juhtorgani pädevusele täpsustusi või piiranguid. Ainus äriregistrisse kandmist võimaldav sisesuhtest tulenev esindusõiguse piirang on ühisesinduse põhimõte. Teisi sisesuhtest tulenevaid piiranguid ei ole võimalik äriregistrisse kanda. Kõik sisesuhtest tulenevad muud esindusõiguse piirangud

on sellised, mida ei ole võimalik äriregistrisse kanda ega äriregistri kande kaudu nähtavaks teha. Sellistel piirangutel ei ole mingisugust õiguslikku tähendust väljapoole ehk sõltumata nende olemasolust on nende täitmisest ja rikkumisest tekkiv tehing alati kehtiv. Kolmandate isikute huve ja ootusi arvesse võttes ei oleks mõistlik ka seda muuta et näiteks luua täiendav võimalus äriregistrisse kanda või äriregistri kaudu nähtavaks teha kõiki sisesuhtest tulenevaid mistahes muid esindusõiguse piirangud, kuna see asetaks kolmandale isikule liigselt koormava kohustuse olla kursis vastaspooleks oleva juriidilise isiku siseasjadega.

Lisaks sisesuhtes kokku lepitavatele pädevuse piirangutele tulenevad ka seadusest juriidilise isikute organite pädevusele teatud piirangud., näiteks juhatuse poolt iseendaga ja enda kontrollitava ettevõtjaga osatüingu nimel tehingu tegemise piirang. Juhatuse liikmega tehtava tehinguga võrdsustatakse tehingu tegemine isikuga, kellel on juhatuse liikmega samaväärne majanduslik huvi, eelkõige ühinguga, milles juhatuse liikmel on osaniku või aktsionärina häälteenamus. Kui juhtorgani liige on ise tehingu teine pool on tegu üldjuhul huvide konfliktiga. Samuti on huvide konfliktiga tegemist juhul, kui juhtorgani liige on samal ajal tehingu teise poole esindaja. Nimetatud olukorras tehtavad tehingud on üldjuhul seadusest tulenevalt kas tühised või tühistatavad.

Pädevuse üleandmise keelu rikkumise hindamisel on oluline, et kas tegu on üldiste organi pädevuse hulka kuuluvate ülesannetega, mida on võimalik delegeerida või on tegemist juhtorgani liikme isikliku pädevuse hulka kuuluvate ülesannetega, mis peab isiklikult täitma. Juhtorgani liige ei saa anda üle oma pädevust ega vastutust, kuid võib oma käsundi täitmisel kasutada kolmandaid isikuid, jäädes sealjuures ise äriühingu ees vastutavaks, sealhulgas selles osas, mida käsundi täitmisel teeb kolmas isik.

Pädevuse üleandmise keeluga ei ole vastuolus juriidilise isiku põhikirjaga juhtorgani liikmete asenduspõhimõtete reguleerimine, näiteks asendusliikme ettenägemine juhtumiks, kui põhiliige ei saa oma ametikohustusi täita. Eestis puudub regulatsioon, mis võimaldaks põhikirjaga kehtivalt määrata konkreetse asendusliikme ja mis tunnustaks uut asendusliiget ka välissuhtes. Asendusliikme saab välissuhtes kehtivalt määrata vaid kohus. Asenduspõhimõtet on võimalik kasutada sisesuhtes, lihtsalt seda laadi piirangutel ei ole mingisugust õiguslikku tähendust väljapoole ehk sõltumata nende olemasolust on nende täitmisest ja rikkumisest tekkiv tehing alati kehtiv.

Pädevuse üleandmise keeluga ei ole kooskõlas kolmanda isikuga sõlmitud kokkuleppe alusel viimasele ühingu esindamise terviklik üleandmine. Kuigi organi tegevus juriidilise isiku tegevuseks siis see ei tähenda, et nõukogu kui organi pädevusevälist käitumist saab lugeda automaatselt seltsi esindusõiguse teostamiseks. Nõukogu liikmel ei ole seadusest tulenevat esindusõigust.

Olukorras kus toimingute tegemiseks on kaasatud mitme organi pädevus näiteks kui üldkoosoleku pädevuses on otsustada põhikirja muutmine ja juhatuse pädevus teha äriregistri kandeid, samas põhikiri muutub kehtivaks alles kande tegemisel äriregistrisse, ei ole tegemist üldkoosoleku pädevuse teostamisega juhatuse poolt niikaua kuni juhatusel ei ole võimalik põhikirja sisu muuta või mitmeti tõlgendada.

Kui peamiselt viidatakse et pädevuse üleandmise puhul on oluline tähtsus sellel, et kas tegu on üksiku pädevuse hulka kuuluva õiguse üleandmisega või paljude õiguste ehk üldise pädevuse edasiandmisega, siis lisaks üle antavate õiguste mahule on sama oluline ka õiguste sisu. Isegi ühe nõude loovutamisel võib olla tegemist organipädevuse üleandmisega.

Seadusega ei ole kooskõlas põhikirja laiendamine sättega, mis annaks mistahes nõukogu pädevusse kuuluva otsuse üle otsustamisõiguse näiteks juhatusele või üldkoosolekule. Küll aga oleks kooskõlas kõrgema organi otsus, mis sätestab majanudstegevuses väluva tehingu puhul olulisemad tingimused, mille raames on madalamal organil teatav otsustusvabaduse. Pädevuse üleandmise keelu mõttega ei ole vastuolus tehingute tegemise sõltuvusse seadmine emaühingu heakskiidust, tingimusel et tütarühingu juhtorgani liikmete poolt ei toimu mehaanilist tegutsemist kellegi teise juhiste järgi, vaid mõeldakse ja kaalutakse laekunud teave tütarühingu parema juhtimise kontekstis.

Kui juhatuse liige on delegeerinud toimingute tegemise töötajale, on ta juhatuse liikmena kohustatud tagama, et töötaja poolt teostatavad toimingud on tähtaegsed ja korrektsed. Selle tegemata jätmisel on juhatuse liige hoolsuskohustust rängalt rikkunud. Juhatuse liige ei saa töötajatele ega kolmandatele isikutele delegeerida vastutust, kuid ta võib delegeerida toimingute teisele isikule tingimusel et ta delegeeritud toimingute suhtes teostab järelevalvet.

Kaalutledes, et kas juriidiline isiku poolt kolmandale isikule väljastatud volitus võib olla vastuolus TsÜS § 31 lg 3 ja lg 6 tulenevad pädevuse üleandmise keeluga tuleb vaadata esmalt, et kas tegu on konkreetse tehingu või toimingute jaoks antud volitusega või laialdase

üldvolitusega. Teiseks tuleb vaadata mis on volituse sisu veendumaks et tegu pole ülesannetega, mis peab isiklikult täitma. Kolmandaks tuleb hinnata et kas volituse puhul on väljastanud juhtorgan ise siiski kontrolli ja järelevalvet teostanud ka neljandaks et kas juhtorgan on volituse väljastamisega üle antud pädevusest tervikuna loobunud.

Üldine hoolsuskohustus on kriteeriumiks, mille täitmisest või rikkumisest sõltub juhtorgani liikme võimalik vastutus juriidilise isiku ees. Juhtorgani liige ei ole oma kohustusi juriidilise isiku ees rikkunud, kui ta on tulenevalt üldise hoolsuskohustuse sisust teinud tulemuse saavutamiseks kõik mõistlikult võimaliku. Olukorras, kus juhatuse liige eelistab lepingu sõlmimise korraldamisel ja selle alusel hiljem väljamaksete tegemisel enda kontrolli all oleva äriühingu huve teise lepingupoole, kelle juhatuse liikmeks ta samal ajal on, huvidele, võib seda pidada lojaalsuskohustuse rikkumiseks. Hoolsuskohustuse rikkumise juhud erinevad lojaalsuskohustuse rikkumisest eelkõige selle poolest, et need ei eelda esindaja kokkumängu tehingu teise poolega.

TsÜS §-i 31 lg 3 üleandmise keeldu rikkuvat tehingut tuleb pidada seadusvastaseks. Pädevuse üleandmise keeldu rikkuv tehing on vastuolus heade kommetega ja rikub avaliku huvi ehk kolmandate isikute õigustatud ootusi, mistõttu keeldu rikkuv otsus on tühine. Tehing on aga kehtiv kui juriidiline isik, kelle nimel esindusõigusega isik tehingu tegi, selle hiljem heaks kiidab. Juriidilist isikut ehk esindatavat kaitseb pädevuste üleandmise puhul TsÜS §-s 131 sätestatud tehingu tühistamise võimalus, samuti volituse lõpetamise võimalus.

Juhul, kui kolmandale isikule on juriidilise isiku organi või tema liikme poolt tekitatud õigusvastaselt kahju on vajalik määratleda, et millal on juriidiline isik vastutav nimetatud kahju eest ning millal tuleb võlgnikuks lugeda vastavat organi liiget ennast. Juhul, kui esinevad organisatsioonilised puudused ja selle tagajärjel tekib kahju kolmandale isikule, vastutab kahjukannatanu ees üksnes juriidiline isik. Juriidilise isiku juhatuse liige või liikmed, kellel lasub organisatsiooniliste abinõude rakendamise ja kontrolli kohustus, ei vastuta mitte kolmanda isiku, vaid üksnes sisesuhte alusel juriidilise isiku enese ees tingimusel, et juhatuse liige on rikkunud omapoolset hoolsuskohustust. Pädevuse üleandmise keeldu rikkumise puhul juhtorgani liikme võimalikus vastusest vabanemise küsimuses on eelkõige tähtis, et kas juhtorgani liige on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega või mitte, sealhulgas kas juhtorgani liige teadis või pidi teadma, et vastava otsuse langetamine on õigusvastane.

Association of directing body competence to the directing body and the association of directing body member rights to the respective member

Summary

For the better and more efficient management of a legal person it is common that some or many responsibilities of the directing bodies are delegated, as the corporate body member may not have sufficient time or knowledge to handle all of the legal responsibilities upon it single handedly.

However the delegation of competence and responsibilities of a corporate body are limited as the General Part of the Civil Code Act of Estonia stipulates in its § 31 subsections 3 and 6 that competence of a body of a legal person shall not be transferred to any other body or person, nor shall a member of a body of a legal person transfer his or her rights as a member of the body which arise from law, unless otherwise provided by law.

The purpose of the master's thesis was to find out in to what extent is the is the directing body competence associated or bound to its directing body and how associated are the directing body member rights to the respective member in order to find out where lies the admissibility line for any kinds of directing body competence delegation or restructuring.

Generally competence is delegated to the legal person's respective employee who is engaged in economic or professional activity of the company. In such case according to § 116 subsection 2 of the General Part of the Civil Code Act the transaction is presumed to be performed on behalf of the person engaged in economic or professional activity in case the respective conditions are met.

However the need for delegation of competence may not only arise from regular business activity necessities but also for misuse in order to evade certain restrictions such as prohibition on business or prohibition on competition, as well as to hide assets or for the purposes of tax evasion, money laundering or terrorist financing or for acts of corruption.

The purpose of the above referred competence delegation ban is to ensure the separation of main functions, whereas avoid the restructuring of competences within the legal person

bodies, as well as invisibility and legal certainty for any third persons who wish to conclude transactions with the legal person. Third persons have a justified expectation and trust that the information which is registered in the commercial registry is true, up to date and it can be relied upon.

There are various different ways for delegation of competence to occur, but these can mainly be distinguished as delegation of competence within the legal person itself i.e. within the internal relationships between different legal person organs or outside the legal person i.e. with third persons. With directing bodies it is presumed according to the Law of Obligations Act of Estonia § 622 that the directing body and its members as a mandatary shall perform the mandate and competence given to it in person. However it is also stipulated that a mandatary has the right to use the assistance of third parties in performing the mandate

Respectively, it is not prohibited for the legal person's corporate body to delegate singular and specific rights to a third person or to another legal person body or its member, but it is prohibited to delegate the competence which arises from lay in full to other persons or legal person bodies. In the course of analyzing associated legal literature and court decisions it was possible to narrow down the main criteria, which help determine whether the particular delegation of competence breaches the competence delegation ban or not.

To establish this firstly the extent of the delegated competence should be evaluated, in order to make sure whether a singular and specific right was delegated or a more comprehensive and thus full competence was delegated. Secondly the content of the delegation must be evaluated to make sure that no such rights or competence was delegated which the corporate body is required to fulfill personally. Thirdly the supervision aspect must be evaluated to see if the corporate body and/or its member has or will conducted the necessary check and supervision over the delegated tasks and lastly it must be evaluated whether the directive body has waived its competence in total with the delegation. All of the referred criteria help to determine whether of the not delegation of competence is allowed and in accordance with legal requirements.

The thesis has also evaluated which kind of consequences and responsibility derive from the breach of the above referred competence delegation ban, in which it was found that generally for third persons who act in good faith the transaction are valid and that in terms of the

particular corporate body responsibilities for the breach the most significant criteria of evaluation is whether or not the member has breached its general duties of care and loyalty.

The author of this master thesis hopes that the presented analysis of the competence delegation ban shall be of help to legal persons who wish to delegate certain corporate body competence and to third persons who make transactions in such delegated circumstances.

Kasutatud allikad

Kasutatud kirjandus

1. Hoffmann-Becking, M., Austmann, A. Herfs, A., jt (koost.) Wiesner in Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts. Band 4: Aktiengesellschaft. Auflage, München: C. H. Beck, 2015.
2. Hüffer, U, Koch, J. Aktiengesetz: AktG, C. H. Beck, 2016.
3. Kairjak, M. Faktilise ühingujuhi karistusõiguslik vastutus. – Juridica 2011/VII, lk 540-547.
4. Kingo, M. Tehinguline esindus. Magistritöö. Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2007.
5. Kranich, O. Vastutus osaühingu või aktsiaseltsi kahjustamise eest ühingu tegevuse mõjutamise kaudu. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014.
6. Kull, I. Lepinguõigus I. Tallinn, 1999.
7. Käerdi, M. Sise- ja välissuhte eristamine esindusõiguse teostamisel. Juridica 2010/7, lk. 517-522.
8. Lutter, M., Leinekugel, R. Der Ermächtigungsbeschluss der Hauptversammlung zu grundlegenden Strukturmaßnahmen – zulässige Kompetenzübertragung oder unzulässige Selbstentmachtung? ZIP 1998, 805, lk 805-817.
9. Madisson, K. Volens, U., Loor, K., Hammerberg, R., Lepasepp, K., Altmets, K., Raudsepp, P., Puolakainen, V., Künnap, P., Miidla, M., Lõhmus, G., Matjus, M., Lehtsaar, P. ja Eelmets, I. Juhatusel liikme vastutus. Tallinn: Äripäeva kirjastus 2014.
10. Maitland-Walker, J. Guide to European Company Laws. London: Sweet & Maxwell, 1993
11. Maruste, R., Schneider, H. Võimude lahususe teoreetilised lähtekohad ja mõned praktilised probleemid Eestis. – Juridica 1994/3, lk 64 – 66.
12. Merimaa, M. Äriseadustik. Kommentaarid, selgitused, arvamused. Tallinn: Kirjastus Ilo 2007.
13. Mikli, S. Faktilise ühingujuhi tsiviilõiguslik vastutus. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2013.
14. Noonan, C., Watson, S. The nature of shadow directorship: ad hoc statutory intervention or core company law principle? – Journal of Business Law, 2006.
15. Ots, M. Aktsionäride üldkoosoleku otsuse tühisus ja kehtetus. Juridica 2001 /4, lk 234-241.

16. Pärna, P. Maareformi seaduse muudatused. *Juridica* 1996/5, lk 221-231.
17. Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. *Juridica* 2010/7, lk 481-490.
18. Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku tegutsemine oma organite kaudu ning vastutus nende tegude eest. Läbiva vastutuse printsiip. *Juridica* 2000/4, lk 203–211.
19. Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2004.
20. Saare, K. Esindusorgani liikme käitumise omistamisest eraõiguslikule juriidilisele isikule seoses vastutuse küsimusega. 2003 *Juridica* nr 10, lk 673-683.
21. Saare, K., Volens U., Vutt A., Vutt M. Ühinguõigus I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015.
22. Tiirik, T. Varjatud juhtimine kontsernis. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2016.
23. Tiivel, T. Äriühingu juhtorgani liikme kohustused ja vastutus. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2016.
24. Tubin, A. Menetlusjärgne ärikeeld: kas pankrotiõiguslik piirang või karistusõiguslik lisakaristus. *Juridica* 2012/6, lk 442-449.
25. Uustalu, E. Välismaised variühingud. *Juridica* 1998/6, lk 300-305.
26. Varul, P., Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010.
27. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Võlaõigus I. Kommenteeritud väljaanne, Tallinn: Juura, 2006.

Kasutatud normatiivmaterjal

28. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 20.05.2015 direktiiv (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=ET>, 01.02.2017.
29. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 16.09.2009 direktiiv 2009/101/EÜ tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks asutamislepingu artikli 48 teises lõigus osutatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised võrdväärseteks. Arvutivõrgus: <http://eur->

- lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0101&from=ET,
31.03.2017
30. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 15.12.2004. a direktiiv 2004/109/EÜ läbipaistvuse nõuete ühtlustamise kohta teabele, mis kuulub avaldamisele emitentide kohta, kelle väärtpaberid on lubatud reguleeritud turul kauplemisele, ning millega muudetakse direktiivi 2001/34/EÜ. – ET L 390. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0109&from=ET>, 01.02.2017.
31. Euroopa Ühenduste Nõukogu 09.03.1968. a direktiiv 68/151/EMÜ tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 58 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised ühenduse kõigis osades võrdväärseteks. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:31968L0151&from=en>, 31.03.2017.
32. Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 17.12.2015, 9.
33. Põhiseadus. - RT 1992, 26, 349... RT I, 15.05.2015, 2.
34. Saksamaa aktsiaseltsiseadus Aktiengesetz BGB1. I S. 1089 - BGB1. I S. 2586. Arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/aktg/>, 01.03.2017.
35. Saksamaa tsiviilseadustik Bürgerliches Gesetzbuch BGB1. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738 -BGB1. I S. 3719. Arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html>, 01.03.2017.
36. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. - RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 12.03.2015, 106.
37. Tulundusühistuseadus. - RT I 2002, 3, 6 ... RT I, 21.03.2014, 34.
38. Võlaõigusseadus. - RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 31.12.2016, 7.
39. Äriseadustik. - RT I 1995, 26, 355 ... RT I, 22.06.2016, 32.

Kasutatud muud allikad

40. Ettevõtete üldjuhtimisraamistiku areng. Euroopa Keskpanga kuubülletään, mai 2005. Arvutivõrgus: http://www.eestipank.ee/sites/default/files/publication/et/Arhiiv/kroon_majandus/2005/4.pdf, 01.02.2017.
41. Finantsinspektsiooni koostatud Hea ühingujuhtimise tava. September 2005. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/failid/20050922HYT.pdf>, 01.02.2017.

42. Finantsinspektsiooni 13.10.2010 pressiteade „Börsiettevõtete Hea ühingujuhtimise tava aruannete kvaliteeti tuleb tõsta“. Arvutivõrgus: <http://www.fi.ee/?id=16205>, 01.02.2017.
43. Hirte, H. Rechtsvergleichendes Seminar zum Gesellschaftsrecht 2007. Arvutivõrgus: <https://www.jura.uni-hamburg.de/media/ueber-die-fakultaet/personen/hirte-heribert/seminararbeitkucherenko.pdf>, 04.02.2017
44. Holm, K. Hea valitsemine: käsiraamat tänastele ja tulevastele vabaühenduste valitsejatele. Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit 2007. Arvutivõrgus: http://www.ngo.ee/sites/default/files/files/Hea_valitsemineWEB.pdf, 01.02.2017.
45. Läti äriregistri ametlik veebileht. Arvutivõrgus: <http://www.ur.gov.lv/>, 31.03.2017.
46. Rahapesu andmebüroo soovituslik juhend rahapesu kahtlusega tehingute tunnuste kohta. Arvutivõrgus: <https://www.politsei.ee/dotAsset/258252.pdf>, 18.01.2017.
47. Seletuskiri „Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse eelnõu“ juurde Arvutivõrgus: http://www.koda.ee/public/RahapTSeelnou_SK.pdf, 31.03.2017.
48. Seletuskiri „Tsiiviilseadustiku üldosa seaduse eelnõu 121 SE I“ juurde. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/56e364a7-3ea9-3b57-80f7-7736809cdf05/Tsiiviilseadustiku%20%C3%BCldosa%20seadus/>, 18.01.2017.
49. Soome äriregistri ametlik veebileht. Arvutivõrgus <https://www.prh.fi/en/kaupparekisteri.html>, 31.03.2017.

Kasutatud kohtupraktika

Eesti kohtupraktika

50. HMK 05.05.2006, 2-03-796.
51. RKKKo 3-1-1-13-06.
52. RKKKo 3-1-1-98-15.
53. RKKKo 3-1-1-137-04.
54. RKTKo 3-2-1-20-02.
55. RKTKo 3-2-1-39-05.
56. RKTKo 3-2-1-40-13.
57. RKTKo 3-2-1-41-03.
58. RKTKo 3-2-1-50-14.
59. RKTKo 3-2-1-72-13.
60. RKTKo 3-2-1-74-15.
61. RKTKo 3-2-1-96-98.

- 62. RKTko 3-2-1-99-14.
- 63. RKTko 3-2-1-103-08.
- 64. RKTko 3-2-1-139-97.
- 65. RKTko 3-2-1-144-11.
- 66. RKTko 3-2-1-155-04.
- 67. RKTko 3-2-1-181-15.
- 68. RKÜK 3-2-1-82-14.
- 69. TMK 11.03.2015, 2-14-60364.
- 70. TlnRnk 28.08.2015, 3-11-1987.
- 71. TlnRnk 10.03.2016, 2-13-20579.
- 72. TlnRnk 19.05.2016, 2-14-11759.
- 73. TlnRnk 14.05.2013, 2-11-34349.
- 74. TlnRnk, 15.02.2008, 2-06-33169.

Saksamaa kohtupraktika

- 75. Landgericht Duisburg Urt. v. 09.11.2016, Az.: 25 O 54/12.

Kasutatud lühendid

AktG	Saksamaa aktsiaseltsiseadus <i>Aktiengesetz</i>
BGB	Saksamaa tsiviilseadustik <i>Bürgerliches Gesetzbuch</i>
CA	Suurbritannia äriseadustik <i>Companies Act</i>
HMK	Harju maakohus
RKKKo	Riigikohtu kriminaalkolleegium
RKTKo	Riigikohtu tsiviilkolleegium
RKÜKo	Riigikohtu üldkogu
TlnRnk	Tallinna Ringkonnakohus
TMK	Tartu Maakohus
TsÜS	Tsiviilseadustiku üldosa seadus
VÕS	Võlaõigusseadus
ÄS	Äriseadustik

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Stiina Püvi,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Äriühingu juhtorgani pädevuse seotus vastava juhtorganiga ja juhtorgani liikme õiguste seotus vastava liikmega“, mille juhendaja on *dr. iur.* Kalev Saare,
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 02.05.2017